

2025

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ANADİLİ TÜRKÇE OLAN SAĞLIKLI YETİŞKİNLERİN
SÖYLEMLERİNDE ANA KAVRAM ANALİZİNİN
KULLANILMASI VE GÜVENİLİRLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Vildan TOPRAK MUTLU

DİL VE KONUŞMA TERAPİSİ PROGRAMI

Ankara, 2025

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Vildan TOPRAK MUTLU

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ANADİLİ TÜRKÇE OLAN SAĞLIKLI YETİŞKİNLERİN
SÖYLEMLERİNDE ANA KAVRAM ANALİZİNİN
KULLANILMASI VE GÜVENİLİRLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Vildan TOPRAK MUTLU

Dr. Öğr. Üyesi İlkem UÇAL

DİL VE KONUŞMA TERAPİSİ PROGRAMI

Ankara, 2025

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Anadili Türkçe Olan Sağlıklı Yetişkinlerin Söylemlerinde Ana Kavram Analizinin
Kullanılması ve Güvenilirliği

Vildan Toprak Mutlu

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi İlkem Uçal

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Bünyamin Çıldır

Dr. Öğr. Üyesi Güzide Atalık

Dr. Öğr. Üyesi İlkem Uçal

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans
derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Prof. Dr. Esra ÇALIK VAR

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

13.01.2025

Vildan TOPRAK MUTLU

İTHAF

Bu tezi canım babama ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Bu tezin ortaya çıkmasında, oluşturulmasında ve tamamlanmasında emeği geçen herkese teşekkür etmeyi borç bilirim.

Lisansüstü öğrenimim boyunca beni destekleyen, yol gösteren, her konuda yardımımı alabildiğim ve iyi niyetini hissettiğim, çok değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İlkem UÇAL'a,

Eğitim sürecinde bana katkısı olan tüm değerli öğretmenlerime ve tez jürisinde bulunmayı kabul eden saygıdeğer Doç. Dr. Bünyamin Çıldır'a ve Dr. Öğr. Üyesi Güzide Atalık hocalarım,

Veri toplama sürecinde bana yardımcı dokunanan canım arkadaşlarıma, sevdiklerime bu çalışmada desteği olan ve olmak isteyen herkese,

Hayatımın her döneminde desteklerini yanında hissettiğim sevgili annem Sadiye TOPRAK'a, canım abim Özkan TOPRAK'A, ablam Nurdan TORUN'a ve kardeşim Yusuf Buğra TOPRAK'a,

Tez yazma sürecinde, gerek veri toplarken, gerek zorlandığım anlarda hep yanımda olan ve bana bu süreçte en çok yardımını dokunan canım eşim, Günan Can MUTLU'ya çok teşekkür ederim.

Şairin de dediği gibi 'Oysa en güzel emek, insanın kendisi'. Umutsuzluğa düştüğüm zamanlarda, yine de pes etmeyip inancımı kaybetmediğim için kendime teşekkürlerimi borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Yaşlılık Kavramı ve Yaşlanma Teorileri.....	4
2.2. Yaşlılıkta Değişim	5
2.2.1 Bellek ve Yaşlanma	6
2.2.2 Dil Becerileri ve Yaşlanma.....	8
2.3 Söylem Üretimi	10
2.3.1 Söylem Üretimi ve Yaşlanma	10
2.3.2 Söylem Üretimi ve Cinsiyet.....	14
2.3.3 Söylem Üretimi ve Eğitim Durumu.....	15
2.4. Söylem Analizi	16
2.4.1. Yapısalcı Söylem Analizi Yaklaşımları.....	17
2.4.2 İşlevselci Söylem Analizi Yaklaşımları.....	18
2.5 Ana Kavram Analizi (AKA)	19
2.5.1 AKA Puanlaması	20
2.5.2 AKA'nın Güvenilirliği.....	23
3. MATERYAL ve YÖNTEM	25
3.1. Araştırma Modeli	25
3.2. Katılımcılar.....	25
3.3. Söylem Görevlerinin Çevirisi ve Uzman Görüşü.....	26
3.3.1. Çeviri Süreci	26
3.3.2. Uzman Görüşü	27
3.4. Veri Toplama Yöntemi.....	27
3.5. Veri Toplama Araçları.....	28
3.5.1. Sosyodemografik Bilgi Formu	28
3.5.2. Genel Sağlık Anketi-12 (GSA-12)	28
3.5.3. Mini Mental Durum Testi (MMDT).....	29
3.5.4. Söylem Görevleri.....	29
3.6. Transkripsiyon.....	30
3.6.1. Transkripsiyonların Kodlanması ve Puanlanması	31

3.6.2. Ana Kavram Analizinde Kodlama ve Puanlama Kuralları.....	31
3.7. Güvenilirlik	33
3.8. Veri Analizi	34
4. BULGULAR.....	35
4.1 AKAs Değerleri ve AK Kodlarına İlişkin Bulgular	36
4.2. Hipotezlerin Doğrulanması	41
4.2.1 Yaş	41
4.2.2 Cinsiyet	44
4.2.3. Eğitim Durumu	45
4.2.4 Söylem Görevleri İlişkisi	45
4.2.5 Güvenilirlik Analizi	46
5. TARTIŞMA	48
5.1 AK Kontrol Listeleri Geliştirme.....	49
5.2 AKA Puanlama ve Kodlama	49
5.3 Normatif Veriler	50
5.4 Hipotezlerin Doğrulanması	51
5.4.1 AKAs Yaş İlişkisi	51
5.4.2 AKAs Cinsiyet İlişkisi	52
5.4.3 AKAs Eğitim Durumu İlişkisi	53
5.4.4 AKAs Söylem Görevleri İlişkisi.....	53
5.4.5 AKA- Güvenilirlik.....	54
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	56
6.1 Sonuçlar.....	56
6.2 Öneriler.....	57
7. KAYNAKLAR	58
8. EKLER.....	70
Ek-1. Etik Kurul İzni.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Ek-2. Başlık Değişirme Onayı	70
Ek-3 Onam Formu	71
Ek-4 Uzman Görüşü Formu	72
Ek-5 Kırık Pencere Resim Serisi Görevi Kontrol Listesi	73
Ek-6. Sosyodemografik Bilgi Formu	74
Ek-7. GSA Kullanım İzni	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Ek-8. Kırık Pencere Resim Serisi	75
Ek-9. Transkripsiyon ve Puanlama Örneği	76

ÖZET

Anadili Türkçe Olan Sağlıklı Yetişkinlerin Söylemlerinde Ana Kavram Analizinin Kullanılması ve Güvenilirliği

Günlük iletişimin temellerinden olan söylem, bilgi göndermek ve almak amacıyla gerçekleştirilen karmaşık bir süreç sonunda oluşmaktadır. Bilişsel- dilsel davranışların doğasını anlamak için gözleme ve çeşitli analizler yapma fırsatı sağlamaktadır. Söylem analizi; dilin belirli bağlamlarda, anlamı oluşturmak ve iletmek için nasıl kullanıldığının, sosyal durumların ve kültürel tutumların nasıl yansıtıldığının incelenmesidir. Söylem analizlerinden biri olan AKA; konuşmacıların paylaşılan bir anlatının ana fikrini iletmek için gerekli olduğu düşünülen kavramları ne kadar doğru ve eksiksiz ürettiğinin puanlandığı kurallı bir sistemdir. Türkçe içinde sözlü söylemi değerlendirmede kullanıldığı bilinen bir AKA aracı yoktur.

Bu nedenle bu çalışmada, AKA'nın Türkçe konuşan sağlıklı yetişkin bireyler için kültürel uyarlamasının yapılması, normatif verilerin oluşturulması, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve söylem görevlerinin AKAs üzerindeki etkisinin araştırılması ve Türkçe AKA'nın güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Farklı yaşlardan (20–39 yaş, 40–59 yaş, 60–79 yaş) ana dili Türkçe olan 60 sağlıklı katılımcı çalışmaya dahil edilmiştir. Veriler “Sosyodemografik Bilgi Formu, GSA-12, MMDT, Sandviç prosedürel anlatma, Kırık Pencere resim serisini anlatma ve Külkedisi masalının yeniden anlatılması” söylem görevleri kullanılarak toplanmıştır. Söylem verilerinin manuel transkripsiyonu yapılmıştır. Güvenilirlik çalışmasında, değerlendiriciler arası güvenilirlik ve test-tekrar test yöntemleri kullanılmıştır.

Üç söylem görevi için AKA'nın kültürel ve dilsel adaptasyonu yapılmıştır ve normatif verilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler sunulmuştur. AKA'nın değişkenlerle ilişkisine bakıldığında yaş ve söylem görevleriyle anlamlı bir ilişki bulunmuştur ancak cinsiyet ve eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. AKA'nın sağlıklı yetişkinlerin söylemlerinde kullanılmasının güvenilir olduğu bulunmuştur.

AKA, dil ve söylemle ilgili klinik araştırmalarda yararlı bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ana Kavram Analizi, Dil, Normatif, Söylem, Söylem analizi.

ABSTRACT

The Use and Reliability of Main Concept Analysis in the Discourses of Healthy Adults Whose Native Language is Turkish

Discourse, a key aspect of daily communication, is a complex process of exchanging information and allows for analyzing cognitive-linguistic behaviors. Discourse analysis examines how language conveys meaning in specific contexts and reflects social and cultural attitudes. One such method is MCA, a system that evaluates how accurately speakers express the main concepts needed for a narrative. Currently, there is no MCA tool for evaluating oral discourse in Turkish.

This study aims to culturally adapt MCA for healthy Turkish-speaking adults, establish normative data, and to investigate the effect of factors such as age, gender, and education on MCAs. Additionally, it tests the reliability of the Turkish MCA version.

The study involved 60 native Turkish speakers across three age groups (20–39, 40–59, 60–79). The data were collected through the Sociodemographic Information Form, the General Health Questionnaire-12, the Mini-Mental State Examination, and three discourse tasks: a Sandwich procedural task, the Broken Window picture description, and retelling the Cinderella story. The discourse data was manually transcribed, and reliability was evaluated using inter-rater and test-retest methods.

Cultural and linguistic adaptation of the MCA was made for three discourse tasks and descriptive statistics for normative data are presented. When the relationship between MCA and variables was analysed, a significant relationship was found between age and discourse tasks, but no significant relationship was found between gender and education level. It has been found that the use of MCA in the discourse of healthy adults is reliable.

This tool is expected to be a valuable contribution to clinical research related to language and discourse.

Keywords: Discourse, Discourse analysis, Normative, Language, Main Concept Analysis.

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

%:	Yüzde
AB:	Absent (Hedef İfadelerin Olmaması)
AC:	Accurate/ Complete (Doğru/ Tam)
AI:	Accurate/ Incomplete (Doğru/ Eksik)
AK:	Ana Kavram
AKA:	Ana Kavram Analizi
AKAs:	Ana Kavram Analiz Skoru
BDAE:	Boston Tanısal Afazi Değerlendirmesi
CU:	Content Units (İçerik birimleri)
CIU:	Correct Information Units (Doğru Bilgi Birimi)
DKT:	Dil ve Konuşma Terapisti
DNA:	Deoksiriboz Nükleik Asit
DSÖ:	Dünya Sağlık Örgütü
E:	Erkek
FTS:	Farklı Sözcüklerin Toplam Sözcüklere Oranı
GSA-12:	Genel Sağlık Anketi-12
IC:	Inaccurate/ Complete (Yanlış/ Tam)
II:	Inaccurate/ Incomplete(Yanlış/ Eksik)
K:	Kadın
Maks:	Maksimum
Min:	Minimum
MC:	Main Consept (Ana Kavram)
MCA:	Main Concept Analysis (Ana Kavram Analizi)
MCAs:	Main Concept Analysis score (Ana Kavram Analiz skoru)
MMDT:	Mini Mental Durum Testi
n:	Katılımcı Sayısı
OSU:	Ortalama sözce uzunluğu
ort.:	Ortalama
s.sapma:	Standart Sapma
sd:	Serbestlik Derecesi
SPSS:	Statistical Package For Social Sciences
TASS:	Toplam Tam ve Anlaşılır Sözce Sayısı
TOT:	Tip-of-the-tongue (Dilimin Ucunda Durumu)
vb.:	Ve benzeri
vd.:	Ve diğerleri
Örn:	Örnek

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1 Bellek Türleri	6
Şekil 2.2 Armstrong'un Söylem Analizi Yaklaşımları (2000)	17
Şekil 4.1 Sandviç Görevinin AKAs Yaşa Göre Dağılımı	43
Şekil 4.2 Külkedisi Masalı AKAs Yaşa Göre Dağılımı	43

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1 Yaşlı Sınıflandırması (Tümerdem, 2006, s.195).....	4
Tablo 2.2 Yaşlanmanın Teorileri.....	5
Tablo 2.3 Söylem Türleri ve Örnekleri.....	11
Tablo 2.4 AKA Puanlamasında Prosedür Değişikliklerini İçeren Çalışmalar (https://aphasia.talkbank.org/discourse/MainConcepts/ , 2024).....	21
Tablo 2.5 AKA'nın Kodlama ve Puanlama Tablosu (Richardson ve Dalton, 2016)	22
Tablo 4.1 Katılımcıların Yaş Bilgisi.....	35
Tablo 4.2 Demografik Özelliklerin Yaş Grubuna Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	36
Tablo 4.3 Sandviç Prosedürel Anlatım Görevi İçin Her Yaş Grubuna Ait AK Kodlarının Tanımlayıcı İstatistikleri.....	38
Tablo 4.4 Kırık Pencere Resim Serisi Görevi İçin Her Yaş Grubuna Ait AK Kodlarının Tanımlayıcı İstatistikleri.....	39
Tablo 4.5 Külkedisi Masalının Anlatım Görevi İçin Her Yaş Grubuna Ait AK Kodlarının Tanımlayıcı İstatistikleri.....	40
Tablo 4.6 AKAs Kolmogorov-Smirnov Normallik Bulguları	41
Tablo 4.7 AKAs Yaş Grubuna Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	42
Tablo 4.8 AKAs Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	44
Tablo 4.9 AKAs Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	45
Tablo 4.10 Söylem Görevleri ve AKAs ilişkisi.....	46
Tablo 4.11 Güvenilirlik Analizi	47

1. GİRİŞ

Yaşlılık, insan yaşamının ileri dönemlerinde biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal açılardan çeşitli değişimlerin yaşandığı bir süreçtir (Maviş ve Özbabalık, 2006; Tomanbay, 2002). Bu değişimler, bireylerin bedensel özelliklerini, bilişsel işlevlerini ve kişilik özelliklerini dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Yaşlı bireyler bu dönemde geri dönülmez ve kaçınılmaz bir evreye girmektedir (Tomanbay, 2002). Bu dönemde meydana gelen değişimler, yaşlı bireyleri hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileyebilir (Tereci vd., 2016). Özellikle yaşa bağlı bilişsel gerileme, dil süreçlerini olumsuz etkileyebilmekte ve bu durum yaşlı bireylerin iletişim becerileri üzerinde belirgin bir etki yaratmaktadır (Orange ve Purves, 1996; Pereira vd., 2019; Van Dyke, 2012).

Dil becerilerindeki bireysel farklılıkların bir kısmı, yaşlanmanın bilişsel süreçler üzerindeki etkileriyle ilişkilendirilebilir. Bölünmüş dikkat, çalışma belleği ve uzun süreli bellek gibi bilişsel süreçlerdeki yaşa bağlı değişiklikler, bilişsel işlemlere dayalı söylem becerilerinde farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Connor, 2001; Pereira vd., 2019; Wingfield ve Tun, 2001). Yaşlı yetişkinlerde, konuşma bölümleri uzayabilir ve hedef dışı laf kalabalığı daha sık görülebilir (Arbuckle vd., 2004; Pereira vd., 2019; Yin ve Peng, 2016). Başlangıçta tutarlı ve konuyla ilgili olan konuşmalar, zamanla konudan saparak kısmen ya da tamamen ilgisiz konulara yönelebilir (Arbuckle ve Gold, 1993). Bu konudan sapmalar ve hedef dışı laf kalabalığı, yaşlı bireylerin zihinsel yeterliliklerini sorgulanmasına neden olan olumsuz kalıp yargılara yol açabilmektedir (Gold vd., 1994; Ruscher ve Hurley, 2000).

Söylem, birbirleriyle bağlantılı bilişsel ve dilsel alt sistemlerin aktivasyonunu ve etkileşimi sonucu oluşan doğal bir iletişim biçimidir (Fergadiotis vd., 2011). Bilgi aktarımı ve alımı amacıyla bireyselleşmiş ve karmaşık bir süreç sonunda ortaya çıkan söylem, sözlü ya da yazılı dilin sosyal bağlamda kullanılması anlamına gelir ve günlük iletişimde büyük bir yer tutar (Dalton ve Richardson, 2015; Dipper ve Pritchard, 2017). Söylem becerileri, yürütücü işlevlerin de dahil olduğu karmaşık dil becerileri arasında

yer alır ve dil bozuklukları söylem üzerinde doğrudan etkili olabilir (Pereira vd., 2019). Bu nedenle, dil ve biliş becerilerinde yaşa bağlı değişimlerin söylem üretimi üzerindeki etkilerinin anlaşılması, iletişim bozukluklarının fark edilmesi açısından kritik önem taşımaktadır (Dipper ve Pritchard, 2017).

Söylem analizleri, klinik ve araştırma amaçlı olarak Dil ve Konuşma Terapistleri (DKT) tarafından bireylerin dil ve iletişim sorunlarını tespit etmek ve bu sorunlara çözüm üretmek için kullanılmaktadır (Cherney vd., 1998; Hadley, 1998). Söylem analizi, dilin belirli bağlamlarda nasıl kullanıldığını inceleyen ve sosyal durumlar ile kültürel tutumların dil üzerindeki etkilerini araştıran bir yaklaşımdır (Elliot, 1996). Söylem araştırmaları, semantik, fonoloji, sentaks, morfoloji ve pragmatik yaklaşımlar gibi cümle bazında yapılan dar kapsamlı dil analizlerinden farklı olarak, dil kullanımını daha geniş bir sosyo-kültürel bağlamda ele almaktadır (Atay, 2007). Söylem analizi için çeşitli yaklaşımlar mevcuttur.

Söylem analizi yaklaşımlardan biri olan Ana Kavram Analizi (AKA), 1993 yılında Nicholas ve Brookshire tarafından ortaya konmuş ve 2009 yılında Kong tarafından revize edilmiştir. 2015'te Dalton ve Richardson tarafından Ana Kavram (AK) kontrol listeleri ve normları daha da geliştirilmiştir (Richardson vd., 2021). AKA, bireylerin bir anlatının ana fikrini karşı tarafa iletmek için gerekli olan AK'ları ne kadar doğru ve eksiksiz ürettiğini değerlendiren ve puanlandıran kurallara dayalı bir sistemdir. Bu yaklaşım, psikometrik yönleri ve klinik uygulanabilirliği açısından sıkça tercih edilmektedir (Dalton ve Richardson, 2015; Richardson vd., 2021). AKA, konuşmacının aktardığı temel öğelerin doğruluğunu ve miktarını ölçerek katılımcılar hakkında geniş bilgi sağlayan bir değerlendirme aracıdır. Geniş bilgi yelpazesi sayesinde prognoz, terapinin planlanması ve sonuçların değerlendirilmesine yönelik önemli faydalar sağlar.

Türkçe içinde sözlü söylemi değerlendirmede kullanıldığı bilinen bir AKA aracı yoktur. Bu nedenle bu çalışmada, AKA'nın Türkçe konuşan sağlıklı yetişkin bireyler için kültürel uyarlamasının yapılması, normatif verilerin oluşturulması, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve söylem görevlerinin, Ana Kavram Analizi skorlarının (AKAs) üzerindeki etkisinin araştırılması ve Türkçe AKA'nın güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada aşağıdaki hipotezler test edilecektir.

H0₁: AKAs ile yaş arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1₁: AKAs ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H0₂: AKAs, kişilerin cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermemektedir.

H1₂: AKAs, kişilerin cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermektedir.

H0₃: AKAs ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1₃: AKAs ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H0₄: AKAs, söylem görevlerine göre anlamlı bir fark göstermemektedir.

H1₄: AKAs, söylem görevlerine göre anlamlı bir fark göstermektedir.

H0₅: Türkçe AKA'nın değerlendiriciler arası güvenilirliği, istatistiksel olarak uyum göstermemektedir.

H1₅: Türkçe AKA'nın değerlendiriciler arası güvenilirliği, istatistiksel olarak uyum göstermektedir.

H0₆: Türkçe AKA'nın test-tekrar test güvenilirliği, korelasyon göstermemektedir.

H1₆: Türkçe AKA'nın test-tekrar test güvenilirliği, korelasyon göstermektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Yaşlılık Kavramı ve Yaşlanma Teorileri

Yaşlılık, insan yaşamının ileri dönemlerinde, bireylerin biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal açılardan çeşitli değişimler yaşadığı bir süreçtir (Maviş ve Özbabalık, 2006; Tomanbay, 2002) ve bu değişimler bireylerin yaşamlarını geri dönülemez bir şekilde etkileyebilir (Aslan ve Hocaoğlu, 2017; Tomanbay, 2002). Yaşlanma; sürekli devam eden, kaçınılmaz bir süreç olup bireyden bireye farklılıklar göstermektedir. Bu süreç kronolojik, psikolojik, toplumsal ve biyolojik yaşlanma olarak alt sınıflara ayrılmaktadır.

Kronolojik yaşlanma: Bireyin doğumuyla başlayan ve geçen süreye bağlı olarak değişen zamanı tanımlar. Kronolojik yaşlanma sadece doğum tarihiyle açıklanmaktadır ve aynı zamanda yaş sınırı net değildir. Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre yaşlanmanın başlangıcı 60 yaş olarak kabul edilmektedir (Tereci vd., 2016). Geriatri ünitelerinde ve uluslararası alanda, 65 yaş olarak kabul edilir ve sınıflandırma; 65– 74 yaş arası "genç yaşlı", 75– 84 yaş arası "ileri yaşlı" ve 85 yaş üzeri ise "çok ileri yaşlı" olarak yapılır (Sağlam ve Özdamar, 2012; Tereci vd., 2016; Tümerdem, 2006). Tablo 2.1'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1 Yaşlı Sınıflandırması (Tümerdem, 2006, s.195).

65-74 yaş	GENÇ YAŞLILIK
75-84 yaş	İLERİ YAŞLILIK
85 yaş ve üzeri	ÇOK İLERİ YAŞLILIK

Psikolojik yaşlanma: Bireylerin duygusal, algısal ve davranışsal değişimlerini ifade eder (Soyuer, 2008).

Toplumsal yaşlanma: Bireylerin, toplum içinde kazandıkları alışkanlıkların, buldukları sosyal konumlarının ve sosyal rollerinin değişmesini ifade etmektedir (Durgun ve Tümerdem, 1997).

Biyolojik yaşlanma: Yaşla birlikte doku biyokimyasında değişiklikler, fizyolojik kapasitedeki azalma, çevresel uyaranlara karşı duyarlılıkta azalma ve hastalıklara karşı artan hassasiyet gibi özellikleri içermektedir (Troen, 2003).

Yaşlılığın nedenleri üzerine günümüze dek birçok teori geliştirilmiştir ve bunlar genel olarak stokastik (dış etkenler) ve gelişimsel-genetik (iç etkenler) teoriler olarak sınıflanmaktadır. Sınıflandırılma Tablo 2.2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.2 Yaşlanmanın Teorileri

GELİŞİMSEL-GENETİK TEORİLER	STOKASTİK TEORİLER
Hücrel Yaşlanma Teorisi	Somatik Mutasyon Teorisi
İmmunolojik Teorisi	Ölümcül Hata Teorisi T.
Nöroendokrin Teorisi	Proteinlerin Değişikliğe Uğraması Teorisi
Antagonist Pleiotropi Teorisi	Serbest Radikaller Teorisi

Stokastik teoriler, canlı moleküllerinde rastlantısal olarak oluşan hataların birikmesiyle meydana gelen fizyolojik azalmaların yaşlanmaya yol açtığını savunmaktadır (Troen, 2003). Somatik mutasyon teorisi, ölümcül hata teorileri bu başlık altında yer almaktadır. Gelişimsel-genetik teoriler ise, yaşlanmanın kalıtsal olarak programlanmış gelişimsel mekanizmalar tarafından kontrol edildiğini savunmaktadır (Nalbant, 2006). Hücrel yaşlanma teorisi, nöroendokrin teori örnek verilebilir. Özetle; yaşlanma, hem iç etkenlerden hem de dış etkenlerden etkilenen karmaşık bir olaydır.

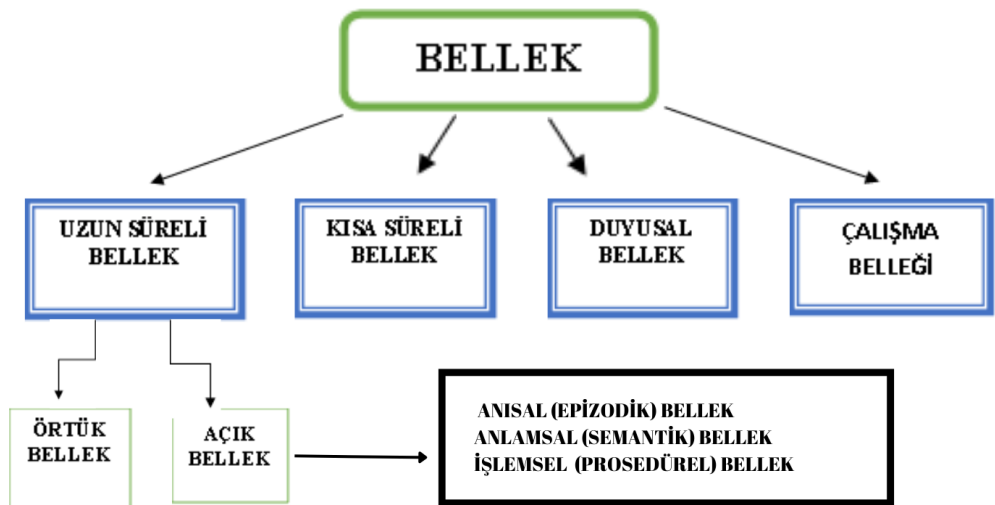
2.2. Yaşlılıkta Değişim

Yaşamın bütün evrelerinde olduğu gibi, yaşamın son evresi olan yaşlılık döneminde de bedensel, bilişsel ve kişilik özelliklerinde bir dizi değişim meydana gelmektedir ve bu değişimler, yaşlı bireyleri hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilenmesine neden olabilmektedir (Tereci vd., 2016). Bedensel değişiklikler arasında

işitme kaybı, kemiklerde kireçlenme, motor becerilerde kayıp gözlenirken, kişilik özelliklerdeki değişimler ise pek çok farklı değişkene bağlıdır (Tereci vd., 2016; Tınar, 1999). Bilişsel işlevler, yaşlı bireyin sosyoekonomik durumu, eğitim seviyesi, geçirdiği hastalıklar, psikolojik durumu ve anatomik yapısı vb. gibi faktörlere bağlı olarak kişilik özellikler farklı biçimlerde etkilenebilmektedir (Tereci vd., 2016). Bilişsel işlevlerin bir kısmında gerileme görülürken, bazı işlevler korunabilir veya bozulmalar yaşanabilir (Cangöz, 2009). Yaşa bağlı bilişsel gerileme, özellikle çeşitli dil süreçlerini etkileyebilir (Orange ve Purves, 1996; Van Dyke, 2012). Bu etkiler, dili anlama ve bilgileri belleğe depolama becerilerinde kendini gösterebilmektedir (Wingfield ve Tun, 2001). Yaşlılık ayrıca, bölünmüş dikkat, çalışan bellek ve uzun süreli bellek gibi bilişsel süreçler üzerinde de olumsuz etkilere yol açabilmektedir (Connor, 2001).

2.2.1 Bellek ve Yaşlanma

Bellek, bilişin temelini oluşturur ve dil becerileri için önemli bir ön koşul niteliğindedir. Dilin kullanımı, öğrenme, bilginin depolanması ve bu bilgilerin geri çağırılması süreçleri, bellek mekanizmalarıyla doğrudan ilişkilidir (Mukundan, 2007). Bellek; kısa süreli bellek, çalışma belleği, duyuşsal bellek ve uzun süreli bellek olarak ayrılmaktadır (Dehn, 2010). Şekil 2.1’de bellek türleri gösterilmiştir.

Şekil 2.1 Bellek Türleri

Duyusal bellek, duyu organları aracılığıyla çevreden alınan uyarıların, kısa süreli depolandığı bellek türüdür ve bu bellekte bilgi, modaliteye uygun duyusal bellekte işlendikten sonra kısa süreli belleğe aktarılmaktadır (Türkoğlu vd., 2019). Bilgi işleme, kısa süreli bellekte gerçekleşir ve burada pasif olarak bekleyen bilgi, çalışma belleğinde kodlanarak gerektiğinde geri çağrılmak üzere uzun süreli belleğe aktarılır (Dehn, 2010). Kısa süreli belleğin yetersizliği, dili anlamada zorluklara neden olabilmekle birlikte kısa süreli bellek, yaşa bağlı değişiklikten, diğer bellek türlerine göre belirgin olarak etkilenmemektedir (Cangöz, 2009; Mukundan, 2007).

Çalışma belleği, dili anlama, öğrenme, akıl yürütme ve kavrama gibi etkinlikler için gereklidir ve bilgilerin geçici olarak depolandığı bellek türüdür (Baddeley, 1992; Mukundan, 2007). Cohen ve Faulkner (1984) tarafından yapılan çalışma belleğiyle ilgili bir çalışmada, yaşlı bireylerin gerçek ayrıntıları hatırlamayla ilgili büyük ölçüde sorun yaşamadıklarını ancak çıkarım gerektiren sorulara doğru yanıtlar verme olasılıklarının daha düşük olduğu bulunmuştur. Diğer bir çalışmada, yaşlıların hikaye hatırlama kapasitesi incelenmiş ve özellikle daha düşük eğitim düzeyindeki yaşlı katılımcıların, genel hatırlama performansının düşük olduğu görülmüştür. Genç katılımcıların ise hikayenin ayrıntılarını daha iyi hatırladığı gözlenirken yaşlı katılımcılarda bu durum gözlenmemiştir (Mukundan, 2007). Klencken vd. (2017), yaptıkları bir çalışmada, yaşlı bireylerin çalışma belleği görevlerinde genç bireylere göre daha düşük performans gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Yani çalışmalar, çalışma belleğinin yaşın ilerlemesinden olumsuz yönde etkilendiğini göstermektedir.

Uzun süreli bellek, bilgilerin kalıcı olarak saklandığı ve sınırsız kapasiteye sahip bir bellek türüdür (Mukundan, 2007). Bu bellekteki bilgilerin hatırlanma süresi, bilginin depolanma şekline göre değişiklik gösterebilir. İyi örgütlenmiş, uygun biçimde kodlanmış ve en uygun yere yerleştirilmiş bilgi daha çabuk hatırlanır (Akkoyunlu ve Yılmaz, 2005; Engin vd., 2008). Yaşlanma, uzun süreli bellek üzerinde daha belirgin değişimlere yol açar çünkü bilgilerin uzun süreli belleğe geçişi genellikle önce kısa süreli bellekte işlenir ve kısa süreli bellekteki herhangi bir sorun, uzun süreli belleği de etkileyebilir (Mukundan, 2007). Uzun süreli bellekteki yaşa bağlı değişimler, alt bellek türlerine göre de farklılık gösterebilir (Hoyer ve Bessette-Symons, 2010). Uzun süreli belleğin alt bellek türlerinden olan işlemsel (prosedürel) bellek, becerilerin ve edinilen alışkanlıkların belleğidir ve bu bellek

bilinçli farkındalığı olmadan belirli türdeki görevlerin yerine getirilmesine yardımcı olmaktadır (Malkoç, 2012). Epizodik (anısız) bellek gerektiren görevler, geçmişte yaşanan olayların bilinçli olarak hatırlanmasını gerektirirken; semantik (anlamsız) bellek, bilginin ne zaman ve nereden edinildiğine dair spesifik ayrıntılar olmaksızın bilginin geri çağırılmasında rol oynamaktadır (Hoyer ve Bessette-Symons, 2010). Yaşlanmanın epizodik belleği olumsuz etkilediği, ancak semantik belleği etkilemediği bilinmektedir (Cangöz, 2009; Hoyer ve Bessette-Symons, 2010).

2.2.2 Dil Becerileri ve Yaşlanma

Yaşlanmayla birlikte ortaya çıkan duyuşsal ve bilişsel değişiklikler, dil performansında da belirgin farklılıklara neden olmaktadır (Mukundan, 2007). Bu farklılıklar, alıcı dil ve ifade edici dil süreçlerini etkileyebilmekte, dilin algılanması ve üretilmesi süreçlerinde yaşanan güçlüklerle kendini göstermektedir.

Alıcı dil becerisi, sözcükleri oluşturan seslerin algılanması ve anlamsız ile sözdizimsel bilgilerin alınması süreçlerini kapsar ve yaşlanmayla birlikte bu beceriler farklılaşabilir (Burke vd., 2000). Araştırmalar, yaşlı kişilerin dili anlamak için daha çok çaba sarfettiğini, cümle yapılarını çözümüleme ve sözcük tanımada genç bireylere kıyasla daha yavaş kaldığını ve dili anlarken daha çok hata yaptığını ortaya koymaktadır (DeDe ve Flax, 2016; Yıldız, 2021).

İfade edici dil becerileri, sözcüklerin fonolojik ve dilin dilbilgisel bileşenlerinin geri çağırıp bunları konuşma veya yazı aracılığıyla üretme süreçlerini kapsar. Yaşlanmayla birlikte ifade edici dil becerilerinde performans düşüklüğü görülebilir (Burke vd., 2000). Özellikle sözcük bulma güçlüğü, konuşmadaki akıcısızlıklar yaşlı bireylerde daha sık gözlemlenmektedir. Her yaştan insan sözcük bulma güçlüğü yaşasada, bu tür zorluklar, yaşla birlikte daha fazla görülmektedir (Burke ve Shafto, 2004). Zec vd. (2005) tarafından, yaşları 50–99 arasında olan 541 yetişkin incelenmiştir ve isimlendirme becerisinin 50’li yaşlarda güçlendiği, 60’lı yaşlarda sabit kaldığı, 70’li yaşlardan itibaren ise zayıfladığını ortaya konmuştur.

Lovelace ve Twohig’in (1990) çalışmasında, 54–85 yaş aralığındaki sağlıklı katılımcılar üzerinde yapılan gözlemler, yaşlı bireylerin özellikle özel isimleri

hatırlamakta güçlük çektiğini göstermiştir. Aynı çalışmada resim adlandırma görevinde yaşlı katılımcıların, genç katılımcılara göre daha yavaş oldukları ve daha fazla hata yaptıkları gözlemlenmiştir. *Tip-of-the-tongue* [dilin ucunda durumu, (TOT)] olarak bilinen, bilginin mevcut olduğundan emin olunan fakat kişinin sözcüğü üretemediği durumların yaş arttıkça ilerlediği bildirilmiştir. TOT durumunda, semantik ve sözlüksel temsiller aktive olurken fonolojik bilgi aktivasyonu sınırlı kalmaktadır (Burke vd., 2000; Burke ve Shafto, 2004).

Yaşa bağlı bu değişiklikler, konuşmayı daha zor hale getirebilir ve akıcı olmayan konuşma üretimleri oluşturabilir. Bortfeld vd. (2001), 16 genç çift (ort. yaş: 28,10), 16 orta yaş çift (ort. yaş: 47,11) ve 16 yaşlı çifti (ort. yaş: 67,2) dahil ettiği çalışmada, yaşlı katılımcıların, orta yaş ve genç gruba göre daha fazla akıcısızlık yaşadığı bildirilmiştir. Yaşlı yetişkinlerde gözlemlenen akıcı olmayan konuşma, kısmen sözcük bulma güçlüğünden kaynaklanıyor gibi görünmektedir (Bortfeld vd., 2001). Aynı çalışmada yaşlı katılımcıların, gençlere kıyasla daha ayrıntılı konuşmalar yaptığı da gözlemlenmiştir. Yaşlı yetişkinlerde detaycılığın artması ve laf kalabalığı, dil becerisinde bir eksiklikten çok, alakasız bilgileri bastırmada bilişsel yetersizliği yansıtarak konuşma sürecine ve sosyal etkileşime katkı sağlamaktadır (Mortensen vd., 2005). Söylem görevlerinde, yaşlıların, gençlere kıyasla daha az akıcı olduğu bulgusu literatürde geniş yer bulmaktadır (Cooper, 1990; Bortfeld vd., 2001; Schmitter vd., 2000).

Sağlıklı yaşlanmanın dil ve biliş becerileri üzerindeki etkisi, dolaylı olarak söylem becerisini de etkileyebilir. Yaşlanmanın sonucunda, söylem görevlerinde yaşa bağlı performans farklılıkları görülebilmektedir (Connor, 2001). Genel olarak, söylem becerilerindeki yaş farklılıklarına ilişkin literatür, yaşlı yetişkinlerin genç yetişkinlere göre konuşmalarında daha ayrıntılı ve daha akıcı olmadıklarını göstermektedir (Mortensen vd., 2005).

2.3 Söylem Üretimi

2.3.1 Söylem Üretimi ve Yaşlanma

Söylem, birbirleriyle bağlantılı bilişsel ve dilsel alt sistemlerin aktivasyonunu ve etkileşimi sonucu oluşan doğal bir iletişim biçimidir (Fergadiotis vd., 2011). Bilgi aktarımı ve alımı amacıyla bireyselleşmiş ve karmaşık bir süreç sonunda ortaya çıkan söylem, sözlü ya da yazılı dilin sosyal bağlamda kullanılması anlamına gelir ve bireylerin en çok tercih ettiği dili kullanma şeklidir (Dalton ve Richardson, 2015; Dipper ve Pritchard, 2017; Hoover vd., 2021).

Söyleme dahil olan kişi sayısına göre, monolojik söylem ve diyalogik söylem olarak ayrılmaktadır. Monolojik söylemler, tek katılımcının yazılı ya da sözlü olarak sürekli katkıda bulunduğu anlatılardır (Mauranen, 2023). Bu tür söylemler, prosedüre ilişkin anlatılar (örn; Bir oyunun nasıl oynanacağı- Bir yemeğin nasıl yapılacağı), açıklamalar (örn; Tarihsel bilgiler vermek), hikaye anlatımı (örn; Kişisel anlatılar, masal anlatmak) veya ikna edici konuşmalar (örn; Bir başkasının bakış açısını görmeye çalışmak) gibi görevleri içermektedir (Hoover vd., 2021). Diyalogik söylem, iki veya daha fazla katılımcının belirli bir düzen içerisinde etkileşimde bulunduğu söylem türüdür (Cherney vd., 1998).

Söylemin ortaya çıkarabilmesi için farklı teknikler kullanılabilir. Katılımcılardan, ortak bir eylem olan bahçeye çiçek dikmenin aşamalarının açıklanması veya gösterilen görsel uyarıların yorumlanması istenebilir (Brady vd., 2005; Fergadiotis vd., 2011; Nicholas ve Brookshire, 1993). Ayrıca bilinen hikayelerin ya da masalların yeniden anlatılması veya geçmiş deneyimlerin paylaşılması da yaygın söylem üretim biçimlerindedir (Ash vd., 2006; Coelha vd., 2005; Fergadiotis vd., 2011; Hough ve Barrow, 2003; Ulatowska vd., 1981). Bu düzen içerisindeki konuşmalar; yapılandırılmış konuşmalardan (örn; restoranda sipariş verme) daha az yapılandırılmış konuşmalara (örn; ev ya da iş yerindeki tartışma) geniş iletişimsel durumları içerebilir (Horton, 2017).

Söylem üretiminde, şu üç temel bileşeni üzerine odaklanılmaktadır.

- 1) Dilin söylemde nasıl kullanıldığı (sözcüksel ve dilbilgisel kaynaklar),
- 2) Söylemde hangi bilgilerin yer aldığı,
- 3) Bilgilerin nasıl yapılandırıldığı.

Söylem, bir fikir olarak başlar ve konuşmacı iletmek istediği anlamı belirler. Ardından kapsayıcı bir söylem yapısı oluşturulur. Bu yapı, hem içerdiği bilgilere hem de bu bilgilerin yapılandırılmasına rehberlik eder. Konuşmacı, gerekli bilgiyi dahil etmek için semantik ve epizodik belleğe başvurur ve ardından bu bilgiyi sentezleyip uygun söylem yapısına entegre eder. Bu bilgiler, dinleyicinin geçmiş deneyimlerine ve dünya bilgisine sıralanır ve düzenlenir. Son olarak, söylem dilsel olarak kodlanır ve ifade edilir (Dipper ve Pritchard, 2017). Tablo 2.3’de söylem türleri ve örnekleri sunulmuştur.

Tablo 2.3 *Söylem Türleri ve Örnekleri*

Söylem türü	Ortaya Çıkan Örnek(ler)	Gerçek Dünyadan Örnek(ler)
Anlatısal Söylem	-‘Külkedisi Masalının’ anlatılması.	Kamp ateşi hikayeleri anlatmak.
Prosedürel Söylem	-‘Fıstık ezme ve reçelli sandviç’ yapım aşamalarının anlatılması.	Bir matematik problemini anlatmak.
Kişisel Söylem	-Bana geçirdiğin hastalığı anlatır mısın? Sorusunun cevaplandırılması.	Bir tartışmayı açıklamak.
Açıklayıcı (Betimleyici) Söylem	-‘Kurabiye Hırsızı’ resim açıklama görevi ve -‘Kırık Pencere’ resim açıklama görevi.	Gözlemlenen sahneleri tanımlamak.
Bilgilendirici Söylem	-En sevdiğiniz oyun veya spor nedir? Sorusunun cevaplandırılması.	Tartışmak, ikna etmek ve tavsiyede bulunmak.

Söylem, günlük yaşamda hikaye anlatma, bir şeyin nasıl yapıldığını açıklama ve başka birileriyle sohbet etme amacıyla üretilir ve bireylerin dil kullanımında en karmaşık becerilerden birini temsil etmektedir (Dipper ve Pritchard, 2017; Leaman ve Edmonds, 2020). Söylem becerisi; yalnızca dil becerilerindeki yetkinliği değil aynı zamanda dikkat becerileri, yürütücü işlevler becerileri ve epizodik bellek becerileri gibi bilişsel becerilerin koordinasyonunu gerektirmektedir (Glosser vd., 1993; Rogalski vd., 2010). Söylem, bu etkileşimler sonucunda doğal olarak oluşan bir iletişim biçimi olarak kabul edilmektedir (Wright ve Capilouto, 2012).

Söylemde, tutarlılık ve uyum önemli unsurlardır. Tutarlılık; söylemdeki bilgi birimlerinin birbirleriyle ne kadar alakalı olduğunu ve mantıksal olarak birbirlerine ne kadar bağlı olduğunu ifade eder. Tutarlı söylemler, dinleyicilerin anlamasını kolaylaştırabilir. Ancak, söylemde genel bir tutarlılık olmadığında, dinleyici karmaşa yaşayabilir ve bireysel ifadeler sözdizimsel, anlamsal ve sözcüksel olarak doğru olsa bile konuşmacının amacı net bir şekilde anlaşılabilir (Leaman ve Edmonds, 2020). Yaşlanmayla birlikte, bilgiyi iletme ve diğer bilgilerle ilişkilendirme süreçlerinde değişiklikler beklenmektedir (Dipper ve Pritchard, 2017). Örneğin, Glosser ve Desser (1992), söylem tutarlılığını değerlendirdikleri çalışmalarında, yaşlı yetişkinlerin gençlere kıyasla daha az tutarlı söylem ürettiklerini tespit etmişlerdir. Bir bütün olarak ele aldıklarında yaşlanma sürecinin söylem üzerindeki etkisi; bilginin miktarı, bilginin uygunluğu ve bilginin tutarlılığı süreçlerinde daha fazla olabileceği fikrini öne sürmüşlerdir.

Uyum, bir metnin ya da konuşmanın bütünselliğiyle ilgilidir (Dipper ve Pritchard, 2017). Dilbilgisel uyum, dilin yapısal içeriğiyle ilgilidir ve bir konuşmacı birden fazla cümlede özne bağlantıları kurabilir (örn; Külkedisi, kız, o, onun). Yaşlanmayla birlikte söylemin uyumunda değişiklikler beklenebilir. Ulatowska vd. (1986), 27–55 yaşları arasında orta yaş grubundan 18 katılımcı, 64–75 yaşları arasında genç yaşlı grubundan 17 katılımcı ve 77–92 yaşları arasından ileri yaşlı gruptan 16 kişiyi dahil ederek toplam 51 kadın katılımcıyla bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada referans belirsizliğinin, 64–75 yaşları arasındaki genç yaşlılarda ortaya çıkmaya başladığı, ancak 76 yaş ve üzeri yaşlılarda daha belirgin olduğu ortaya koyulmuştur. Juncos-Rabadán vd. (2005), 40–91 yaş arasında, 39 erkek ve 40 kadından oluşan katılımcılarla yaptığı çalışmanın sonucunda, yaşlı yetişkinlerin genç yetişkinlere göre

söylemlerinde konuyla ilgili olmayan bilgilerdeki artış, resimsel bilgileri ifade etmek için daha fazla sözcük kullanma eğilimi ve referans belirsizliğinin arttığı ortaya koyulmuştur.

Yaşlanma süreciyle birlikte, söylemi anlama ve söylemi üretme becerilerinde değişiklikler beklenir (Kemper ve Anagnopoulos, 1989). Çalışmalarda, yaşlanmanın söylemi nasıl etkilediğini araştırmak için hikaye anlatımı ve hikayenin yeniden anlatımı stratejileri kullanmıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında, yaşlı katılımcıların, genç katılımcılara kıyasla söylemlerinde, referansların belirsiz olduğu ve bilgi aktarmada daha zayıf bir performans gösterdikleri bulunmuştur. Yaşlı grup tarafından üretilen söylemlerde, belirsiz terimlerin ya da daha fazla dolaylı ifadelerin kullanıldığı tespit edilmiştir; bu durumun sözcük bulma güçlüklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Mortensen vd., 2005).

Ulatowska vd. (1995), bir çalışmada, yaşlı konuşmacıların hikaye anlatımında ve prosedürel açıklamalarda daha az kritik bilgi birikimine yer verdiği bulunmuştur. Benzer şekilde, Kemper vd. (1989) tarafından, yaşa bağlı olarak cümlelerin uzunluğunda, cümle yapısı ve konuşmanın akıcılığında değişiklikler gözlemlenmiş; bu değişiklikler, bireylerin hem sözlü ifadelerinde hem de yazılı ifadelerinde ortaya çıkmıştır. Marini ve Andretta (2016) ise yaşlı bireylerin, özellikle 75 yaş ve üzerindeki katılımcıların, konuyla ilgili olmayan ifadeleri daha sık kullandığı, kullandıkları ifadelerin devamlılığında daha fazla hata yaptıklarını ortaya koymuştur. Bu bulgular, yaşlanmayla birlikte söylem becerilerinde belirgin değişimlerin ortaya çıktığını ve bu değişimlerin anlama ve üretim süreçlerinde de belirgin etkiler yarattığını göstermektedir.

Başarılı söylem üretimi, dil ve biliş becerilerinin koordineli bir şekilde çalışmasına dayanmaktadır. Söylemi üreten kişi, görünüşte zahmetsiz spontane konuşmasını sürdürürken bu bilişsel beceriler de aynı zamanda sürece dahil olmaktadır. Bu nedenle söylem, yönetilmesi en zor dil becerilerinden biri olarak kabul edilmektedir (Pereira vd., 2019). Bireylerin söylem üretimi sırasında sürekli bilgi güncelleme ihtiyacı, bu beceriyi daha da zor hale getirmektedir (Kintsch ve Dijk, 1978; Pereira vd., 2019). Bu bulgular, yaşlanmayla birlikte dil becerilerinde, söylemin yapısında ve dilin bağlamsal kullanımında değişiklikler yaşandığını göstermektedir. Bu değişikliklerin söylemi nasıl etkilediğini anlamak, iletişimsel bozuklukların farkına

varmak için çok önemlidir. Sağlıklı yetişkinlerin mükemmel söylemler üretmesi beklenmemektedir ve bu nedenle, iletişim bozukluğuna sahip danışanları değerlendirirken kullanılacak ölçüt, sağlıklı yaşlanan yetişkinlerin hatalı söylemleridir. Demografik olarak farklılık gösteren yetişkinlerin normatif verileri özellikle değerlidir (Snitz vd., 2009).

2.3.2 Söylem Üretimi ve Cinsiyet

Cinsiyetin, dil becerileri ve söylem üretimi üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Opler (1980), kadınların hikaye anlatma görevinde çok daha fazla yorum ve soru yapısı kullandığını, dolayısıyla daha uzun konuştuğunu bildirmiştir. Maxim ve Bryan (1994), kadınların erkeklere göre eşdeğer uzunluktaki görüşmelerde daha fazla cümle ürettiğini bulmuştur. Ceccaldi vd. (1996) ise yaşlı erkeklerin görüşmelerde kadınlardan daha fazla üretime sahip olduğunu belirtmiştir.

Acevedo vd. (2000), kadınların erkeklere göre daha akıcı konuştuklarını ve cinsiyet ile dil becerilerinin ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Singh (2001), 13 erkek ve 17 kadından oluşan, dil bozukluğu olmayan katılımcıların, sözcüksel çeşitliliğini analiz etmiştir. Bu çalışma, erkek katılımcılar ve kadın katılımcıların sözcükleri farklı şekillerde kullandığını ve konuşmada sözcük çeşitliliği ve cümle kurma becerisi arasındaki ilişkinin iki grup arasında farklı olduğu ortaya koymuştur.

Cinsiyetin, dil ve söylem becerileri üzerindeki etkisine ilişkin yapılan çalışmalardan biri, 65 yaş ve üzerindeki sağlıklı katılımcıları dahil ederek kişinin dil performansını etkileyen değişkenlerini incelemiştir. Bu çalışmada dil performansını etkileyen en önemli değişkenlerin yaş ve eğitim düzeyi olduğu, cinsiyet değişkeninin ise daha az etkili olduğu ortaya koyulmuştur (Snitz vd., 2009). Bunun yanı sıra Richardson vd. (2021), cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyinin söylem becerileri üzerindeki etkisine dair literatür eksikliğini tamamlamaya yardımcı olabilmek amacıyla yaptıkları çalışmada, cinsiyetin hem afazisi olan kişilerde hem de beyin hasarı olmayan kişilerde anlamlı belirleyici olduğu bildirmiştir.

Cinsiyet değişkeninin etkisi, özellikle Külkedisi masalının yeniden anlatma görevinde gözlemlenebileceği ve bu masalın kadınlar tarafından erkeklere kıyasla daha detaylı anlatması beklenebileceği varsayımlarıyla, Fromm vd. (2011) tarafından, Külkedisi masalının yeniden anlatma görevi kullanılarak afazisi olan ve olmayan katılımcılar üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Külkedisi masalını anlatma görevinin, afazisi olan kişilerde ve olmayan kişilerde, toplam ifade ve sözcük sayısının cinsiyete bağlı olarak değişmediğini ancak afazisi olan erkeklerin, afazisi olan kadınlara göre daha sınırlı sözcük dağarcığı kullandığı bildirilmiştir.

Bu bulgulardan farklı olarak, Troyer (2000), dil ve söylem becerilerinin cinsiyet ile ilişkisi olmadığını bildirmiştir. Bu çeşitli bulgular, cinsiyetin dil becerileri ve söylem becerileri performansı üzerindeki etkisini anlamak için daha fazla araştırmaya olan ihtiyacı göstermektedir.

2.3.3 Söylem retimi ve Eğitim Durumu

Yaşlılık sürecinde, dil ve biliş becerilerinde görülen değişimler çeşitli değişkenlerden etkilenmektedir (Yıldız, 2021). Bu değişkenlerden biri olan eğitim düzeyinin, yaşlanmaya karşı beyinde koruyucu bir etkisi olduğu tespit edilmiştir (Kim vd., 2015). Juncos-Rabadan (1996), yaş ve eğitim düzeyinin, hikaye anlatımı üzerindeki etkisini incelemiş ve hikaye anlatma becerisinin yaşla birlikte zayıfladığını, kişilerin eğitim düzeyi yükseldikçe hikaye anlatma becerilerinin güçlendiğini ortaya koymuştur. Bu bulgu, eğitimin, söylem performansına katkı sağladığını desteklemektedir.

Yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin, daha yavaş bilişsel gerileme yaşayacağı ve yüksek bilişsel beceriler gösterebileceği öngörülmektedir (Foverskov vd., 2018). Richardson vd. (2021), daha yüksek eğitim düzeyinin daha iyi bir dil becerisi ve bu becerilerin yetişkinlerde daha iyi korunabileceğini ngeren çalışmasında, afazisi olan katılımcıların ve beyin hasarı olmayan katılımcılarda eğitim düzeyinin etkisi incelenmiştir. Eğitim düzeyinin afazisi olan katılımcılarda anlamlı belirleyici olduğunu ancak beyin hasarı olmayan katılımcılar için aynı durumun geçerli olmadığını ortaya koymuşlardır.

2.4. Söylem Analizi

Söylem analizi, dilin belirli bağlamlarda nasıl anlam kazandığını, sosyal ve kültürel tutumları nasıl şekillendirdiği veya yansıttığının inceleyen bir yöntemdir. Bu yöntem, bireylerin başkaları ile sohbet ederken meydana gelen özneler arası zihin bileşenleri üzerine odaklanarak, dili sosyal bir olgu olarak ele alır (Elliot, 1996). Söylem araştırmaları; semantik, fonoloji, sentaks, morfoloji ve pragmatik yaklaşımlarda görülen, cümle temelli dar kapsamlı dil analizi değildir. Tam tersine, dil kullanımının daha büyük bölümlerini, sosyokültürel bağlam çerçevesinde ele alıp inceleyen bir yaklaşımdır (Atay, 2007).

Söylem görevleri, dil becerilerinin bağımsız değerlendirilmesine ek olarak, klinik ortamların farklı yönlerine entegre edilebilmektedir (Pereira vd., 2019). Örneğin, hastadan öykü alınması esnasında, söylem görevleri bireylerin iletişim becerilerindeki bozuklukları tarama amacıyla kullanılabilir. Tipik yaşlanma sürecinde ortaya çıkan söylem davranışındaki değişiklikleri anlamak, bu süreçte yaşanabilecek tipik davranışların dışına çıkan sapmaları belirlemede önemli bir rol oynar (Pereira vd., 2019). Söylem analizi, karmaşık bilişsel-dilsel davranışları gözlemlemeye ve bilişsel-iletişimsel eksikliklerin doğasını anlamaya yönelik geniş bir analiz yelpazesi sunar (Fergadiotis vd., 2011). Söylem analizleri ile elde edilen bilgi birikimi, yaşlanma sürecindeki bireylerin söylem bozukluklarına yönelik tanısal, önleyici veya tedavi edici müdahale süreçlerine ve gelecek araştırmalara katkıda bulunabilir (Ska vd., 2009).

Söylem analizinin temel varsayımı, dilin eylem ve fonksiyon odaklı bir çevresel yönelime sahip olduğudur. Bireyler, sosyal dünyada ilişki kurmak ya da çevreye uyum sağlamak için dili bilinçli olarak kullanır; bu aktif inşa süreçleri, dilin değişken yapısı içinde kendini gösterir. Söylem, kullanıldığı fonksiyona bağlı olarak değişkenlik gösterir ve bu bakımdan değişkenlik kavramı söylem analizinin temel taşıdır (Elliott, 1996). Söylem analizindeki temel vurgu, dilin yaptığına ve hangi amaçları başardığına odaklanmaktadır (Çelik ve Ekşi, 2013; Wood ve Kroger, 2000).

Söylemi odağına alan araştırmalar, tipik ve klinik popölasyonlarda çeşitli yapısalcı ve işlevselci tekniklerle yapılmıştır ve bu çalışmalar, klinisyenler ve araştırmacılar tarafından kullanılabilcek çok sayıda ölçüm ortaya koymuştur (Armstrong, 2000; Dalton ve Richardson, 2015). Bu ölçümler, Şekil 2.2'te gösterilmiştir.

Şekil 2.2 Armstrong'un Söylem Analizi Yaklaşımları (2000)

2.4.1. Yapısalcı Söylem Analizi Yaklaşımları

Yapısalcı yaklaşımlar; söylemi, cümlemin üzerinde bir seviyede görmektedir, aynı zamanda söylemi oluşturan en iyi biçimdeki cümlemin yanı sıra ifade ve sözcük bileşenleri gibi daha alt bileşenlere de odaklanmaktadır. Bu analizler, konuşmacıların söylemlerinin hem sözlüksel hem de sözdizimsel mikro-dilbilimsel yönlerine odaklanır (Armstrong, 2000). Farklı sözcüklerin toplam sözcüklere oranı (FTS), ortalama sözce uzunluğu (OSU), duraksamalar, hatalar, çabalar, boşluk doldurma gibi bir bireyin mikrodilbilimsel özelliklerini ölçmektedir (Canlı, 2024).

FTS, sözcük zenginliğini veya sözcük dağarcığı çeşitliliğini belgelemektedir. Bir metin veya sözcede geçen türlerin (farklı sözcük sayısı toplamının) belirteçlerine (toplam sözcük sayısı) bölünmesiyle elde edilen orandır (Thomas, 2005).

OSU, dil gelişimi hakkında önemli bilgilere ulaşmak için kullanılan bir kavramdır (McLean vd., 1996). Bağımlı biçimbirimlerin toplam sözce sayısına bölünmesiyle dil örneğinden elde edilmektedir (Acarlar ve Johnston, 2011; Akoğlu, 2011). Gramatik karmaşıklığın göstergesi olarak kabul edilmektedir (Bishop ve Adams, 1990; Canlı, 2024).

2.4.2 İşlevselci Söylem Analizi Yaklaşımları

İşlevselci yaklaşımlar; anlam aktarmadaki başarı, dil kalıplarının bağlama uygunluğu, konunun sürdürülmesi ve sıra alma becerileri gibi konuşmacının bir mesajı başarılı bir şekilde iletme becerisiyle ilgilendirilir ve doğası gereği makro-dilbilimseldir (Armstrong, 2000; Dalton ve Richardson, 2015). İçerik ve tutarlılığa odaklanarak dilin pragmatik ve söylem düzeyindeki görünümünü vurgulamaktadır (Karaduman vd., 2017).

Yapısalcı ve işlevselci söylem analizi yaklaşımları kategorisine tam olarak uymayan ancak her iki kategorinin de bazı yönlerine ait analizleri içinde barındıran, kullanılan dilin içeriği ve etkililiği kavramlarını ön planda tutan söylem analizi yöntemleri de mevcuttur (Armstrong, 2000; Dalton ve Richardson, 2015). Yorkston ve Beukelman'ın (1980) “İçerik Birimleri [*Content Units (CU)*]” Berko-Gleason ve arkadaşlarının (1980) “Temalar [*Themes*]” ve Nicholas ve Brookshire (1993) ve Fergadiotis ve arkadaşlarının (2019) “Doğru Bilgi Birimleri [*Correct Information Units (CIU)*]” ve 1995'te geliştirdikleri “Ana Kavramlar [*Main Concept (MCA)*]” konuşmacı tarafından aktarılan bilginin “miktarını” ölçmek için kullanılan ölçümlere örnektir.

İçerik Birimleri; aktarılan bilgi miktarının ölçümüdür (Yorkston ve Beukelman, 1980). Doğru Bilgi Birimleri; bilgilendirici sözcüklerin sayısı, konuşulan toplam sözcüklere veya bilgilendirici sözcüklerin konuşulduğu orana (dakika başına içerik birimi ve dakika başına CIU) göre değerlendirilebilir. Bu ölçümler iletişimsel bilgilendiriciliğin ve verimliliğin çeşitli yönlerini nicelleştirebilir (Nicholas ve Brookshire, 1995).

Söylem ve konuşma performansını öngörmek için söylemin işlevsel, yapısal, bilgilendirici ve etkililik alanlarının değerlendirmesini içeren çok düzeyli bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır (E. Armstrong, 2000; Marini vd., 2011; Wright ve Capilouto, 2012). Bu tür değerlendirilmelerden elde edilen bilgilerin derinliği ve genişliği, prognoz, terapi planlaması ve sonuçların değerlendirilmesi açısından oldukça yararlıdır (Dalton ve Richardson, 2015).

Söylemin değerlendirilmesi geliştirirken dikkate alınması gereken diğer önemli bir husus, analiz edilecek söylemin türüdür (Richardson ve Dalton, 2016). Bazı söylem görevlerinin, dilin farklı alanlarında daha hassas olabileceği ve uzun süreli bellek becerileri, yürütücü işlev becerileri gibi farklı bilişsel becerilerin koordinasyonu gerektiğinden dolayı farklı söylem türlerinin ayrı ayrı araştırılması önemlidir (Stark vd., 2022). Sıklıkla kullanılan söylem türleri arasında; kişisel anlatılar, hikaye anlatımı (veya yeniden anlatımı), prosedürel açıklama ve resim (tek resim/ resim serileri) açıklama görevleridir. Yapılan çalışmaların sonuçlarına göre söylem görevleri arasında önemli farklılıklar da bulunmuştur (Richardson ve Dalton, 2016). Tekli resimleri açıklama görevleri, resim serilerini açıklama görevleriyle kıyaslandığında anlatsal ifadeler açısından daha açıklayıcıdır (Richardson ve Dalton, 2016; Olness vd., 2002). Prosedürel açıklama görevleri; resim serilerini açıklama görevi ve hikaye anlatımı görevine göre daha basit bir dil ortaya çıkarmaktadır (Ulatowska vd., 1981). Hikayenin yeniden anlatımı görevi ve resim serilerini açıklama görevi genellikle tek resim açıklaması görevine göre daha fazla sözcüksel çeşitlilik ortaya çıkarmaktadır (Fergadiotis ve Wright, 2011).

2.5 Ana Kavram Analizi (AKA)

AKA, belirli bir konu hakkındaki söylem örneğinin bilgilendiriciliğini ölçmeye odaklanan bir söylem değerlendirme yöntemidir. Bu yöntem, bilginin önerme düzeyinde ifadesine odaklanmaktadır (Richardson ve Dalton, 2016). AKA, bireylerin bir anlatının ana fikrini karşı tarafa iletmek için gerekli olan AK'ları (Ana Kavram) ne kadar doğru ve eksiksiz ürettiğini değerlendiren ve puanlandıran kurallara dayalı bir sistemdir. AKA, dilin hem mikro hem de makro yapısı hakkında önemli bilgiler sağlamaktadır (Armstrong, 2000; Frederiksen vd., 1990; Kintsch ve Van Dijk, 1978; Richardson ve Dalton, 2016; Van Dijk, 2014). Makro yapısal düzeyinde, kavramsal

bilgi aktarma becerisinin yanı sıra; mikro yapısal düzeyde, bu kavramsal unsurları ifade etmek için kullanılan kelime ve cümlelerin doğruluğunu da belgeler. Klinik ve araştırma ortamında sınırlı söylem görevlerinde söylemi değerlendirmek için kullanışlıdır (Brisebois vd., 2023).

AK setleri, spesifik söylem görevleri ve kültürler için geliştirilmiştir (Brisebois vd., 2023). ‘Kurabiye Hırsız’ resim açıklama görevi kullanılarak, İngilizce için (Nicholas ve Brookshire, 1993) ve Japonca için (Yazu vd., 2021), ‘Külkedisi masalının yeniden anlatımı, Kırık Pencere resim serisini anlatma görevi ve Sandviç prosedür görevleri’ kullanılarak İngilizce konuşanlar için AK seti geliştirmiştir (Richardson ve Dalton, 2016). Dört sıralı resim uyararı kullanılarak Kantonca konuşanlar için (Kong, 2009) ve Japonca konuşanlar (Yazu vd., 2021) için uyarlanmıştır. ‘Külkedisi masalının yeniden anlatımı’ görevi kullanılarak, beyin hasarı olmayan Kanadalı Fransız kişilerde uyarılama çalışması yapılmıştır (Brisebois vd., 2023).

2.5.1 AKA Puanlaması

Her bir AK, gerekli olduğu düşünülen anlamsal öğelerden oluşur ve kavram üretiminin doğruluğunu ve eksiksizliğini belirlemek için çok düzeyli bir kodlama sistemi uygulanır (Boyle, 2014; Kong, 2009, 2011; Nicholas ve Brookshire, 1993, 1995).

Analiz yapılırken ilk olarak, bir kavramın var olup olmadığı belirlenir. Hedef üretimin olmadığı durumlar “AB” kodu ile kodlanır. Nicholas ve Brookshire (1995), hedef üretimin olduğu durumlarda, AK’ların doğruluğu ve tamlığına göre dört koddan birini kullanmaktadır. Doğru olarak kodlanabilmesi için AK’nın temel öğelerinden hiçbiri yanlış ifade içermemelidir. İfadenin tam olarak kodlanabilmesi için de AK’nın tüm temel öğelerinin üretilmiş olması beklenir. Bu tanımlara göre kullanılan ‘AC’ kodu, temel öğelerin hepsini içermekte ve yanlış bilgi içermemektedir. ‘AI’ kodunu alan AK’lar, yanlış bilgi içermemekte ancak temel öğelerin eksikliği söz konusudur. ‘IC’ kodu, en az bir yanlış bilgi içeren ancak tüm temel öğelerden bahsedilen durumlarda kullanılmaktadır. ‘II’ kodu alan ifadeler, AK ile örtüşmektedir ancak eksik ve yanlış ifadenin olduğu durumlarda kullanılmaktadır. AK’lar için kodlar

belirlendikten sonra genel AKAs hesaplaması yapılmaktadır. Kong (2009), hesaplama için bu formülü $[(3 \times AC) + (2 \times AI) + (1 \times IC)]$ kullanmıştır. Richardson ve Dalton (2016), formülü revize ederek $[(3 \times AC) + (2 \times AI) + (2 \times IC) + (1 \times II)]$ olacak şekilde AKAs elde etmişlerdir. Bu değişiklikte, daha önce birleştirilmiş ‘yanlış puanlar (IC/II)’ olarak ayrılmıştır. Prosedür değişiklikleri Tablo 2.4’te gösterilmiştir.

Tablo 2.4 AKA Puanlamasında Prosedür Değişikliklerini İçeren Çalışmalar (<https://aphasia.talkbank.org/discourse/MainConcepts/>, 2024)

PUANLAMA ÖRNEKLERİ	KULLANILAN KODLAR
Nicholas ve Brookshire (1995)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ AC (Doğru ve Tam İfadeler) ✓ AI (Doğru ve Eksik İfadeler) ✓ IN (Yanlış İfadeler) ✓ AB (Eksik İfadeler)
Kong (2009)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ AC (Doğru ve Tam İfadeler) ✓ AI (Doğru ve Eksik İfadeler) ✓ IN (Yanlış İfadeler) ✓ AB (Eksik İfadeler) ✓ (AKAs) = $(3 \times AC) + (2 \times AI) + (1 \times IN)$ ✓ Dakika başına AC sayısı
Richardson ve Dalton (2016)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ AC (Doğru ve Tam İfadeler) ✓ AI (Doğru ve Eksik İfadeler) ✓ IC (Yanlış ve Tam İfadeler) ✓ II (Yanlış ve Eksik İfadeler) ✓ AB Yok ✓ (AKAs) = $(3 \times AC) + (2 \times AI) + (2 \times IC) + (1 \times II)$

Richardson ve Dalton (2016), sağlıklı katılımcıların, çoğu AK için ‘AB’ veya ‘AC’ kodlarını almalarını beklediklerini ve sağlıklı katılımcıların üretimlerinde parafazi gibi istenmeyen hecelerin, kelimelerin veya ifadelerin üretilmesi beklenmediği düşüncelerini ortaya koymuştur. Bu düşünceye rağmen, gelecekteki araştırmalarda klinik popülasyonların karşılaştırılması adına referans oluşturmak

amacıyla çok seviyeli kodlama sistemi kullanılmıştır. Nicholas ve Brookshire (1995), afazisi olan bireylerin üretimlerinde ‘AC ve AB’ kodlarının sıklığı, sağlıklı katılımcıların performans aralığına girebilir ancak diğer kodların (‘AI/IC/II’) üretimi, kontrol katılımcıların performansından ayırt edilebilir olduğunu ortaya koymuştur. Sonuç olarak AKA’da çok seviyeli kodlama sistemi kullanılması gelecek araştırmalarda referans oluşturmak amacıyla önemlidir. Bu çalışmada kullanılan kodlama ve puanlama sistemi Tablo 2.5’de gösterilmiştir.

Tablo 2.5 AKA’nın Kodlama ve Puanlama Tablosu (Richardson ve Dalton, 2016)

HEDEF ÜRETİM VARLIĞI	ÜRETİM BİÇİMİ	ALINAN KOD	ALINAN PUAN
YOK	Yok	AB (<i>Absent</i>)	0
VAR	Doğru ve Tam	AC (<i>Accurate/Complete</i>)	3
VAR	Doğru ve Eksik	AI (<i>Accurate/Incomplete</i>)	2
VAR	Yanlış ve Tam	IC (<i>Inaccurate/complete</i>)	2
VAR	Yanlış ve Eksik	II (<i>Inaccurate/Incomplete</i>)	1

Açıklanan kodlama sistemi kullanılarak konuşmacı grupları arasında farklılıklar tespit edilebilir. AKA, büyük ölçüde nörojenik dil bozuklukları olan yetişkinlerin söylemini değerlendirmek için kullanılmıştır (Kong vd., 2016; Kong ve Yeh, 2015; Nicholas ve Brookshire, 1995). Nicholas ve Brookshire (1993), sağlıklı katılımcıların afazisi olan katılımcılara kıyasla, ‘AI ve IC’ kodlu üretimlerinin daha az olduğunu, üretilen kavramların doğruluğu ve eksiksizliğinin, iki grubu etkili şekilde ayırt edebileceğini göstermiştir. Sonraki çalışmalarda, sağlıklı katılımcıların afazisi olan katılımcılara kıyasla, belirgin miktarda daha fazla ‘AC’ kodlu üretimlerinin

olduğu, belirgin miktarda daha az ‘AI, IC ve AB’ kodlu üretimlerinin olduğunu ortaya koymuştur (Nicholas ve Brookshire, 1995; Kong, 2009). Kong (2009), akıcı afazisi olan bireyler ve tutuk afazisi olan bireylerle yapmış olduğu çalışmada, akıcı afazisi olan bireylerin tutuk afazisi olan bireylere göre daha fazla AK üretmeye çalıştıklarını ve bu üretimlerin doğru ve eksiksiz olma ihtimallerinin daha yüksek olduğu bildirmiştir. Nörobiliřsel bozuklukları ve primer progresif afazisi olan kişilerde de ikna edici sonuçlar elde edilmiştir. Yaşlanma etkilerini araştıran, AKA çalışmaları da mevcuttur. Richardson ve Dalton (2016), 92 beyin hasarı olmayan sağlıklı katılımcıyı dahil ettiği çalışmada, 59 yaş altındaki katılımcıların, Kùlkedisi masalını yeniden anlatma görevinde, 60 yaşından büyük katılımcılara kıyasla daha doğru ve tam AK’lar üretmiş olduğu ortaya koymuştur. Yazu vd. (2021) çalışmasında, 20–39 yaş aralığı, 40–59 yaş aralığı ve 60 yaş ve üzerinde olan üç farklı yaş grubundan 60 sağlıklı, ana dili Japonca olan bireyler ile afazisi olan 20 bireyi çalışmaya dahil etmiştir. ‘Kùlkedisi masalının yeniden anlatımı, Kırık Pencere resim serisinin anlatımı ve Fıstık ezmeli ve reçelli sandviç prosedür görevleri’ kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, AKAs ile yaş grupları arasında anlamlı ilişki bulunmuş olup Tukey çoklu karşılaştırma sonucunda 20–39 yaş aralığında olan bireyler ile 40–59 yaş aralığında olan bireylerin, 60 yaş üzerindeki bireylere göre daha iyi sonuçlar verdiği ortaya koyulmuştur.

Sonuç olarak AKA, konuşmacı grupları arasında farklılıkları gözlemleyebilmek, nörojenik dil bozukluğuna sahip bireyleri değerlendirmek ve yaşlanmaya bağlı değişen söylem becerilerini değerlendirebilmek adına kullanılabilirlikte dir.

2.5.2 AKA’nın Güvenilirliği

AK skorlaması, sınırlı temalar üzerinden gerçekteşmektedir. Mikro yapısal analizlerdeki uzun transkripsiyonlara kıyasla daha kısa sürede gerçekteşirilebilmesi, bu yöntemin klinik uygulanabilirliğini arttırmaktadır (Bryant vd., 2017). AKA’nın; değerlendiriciler arası güvenilirlik, değerlendirici içi güvenilirlik ve test tekrar test güvenilirlik çalışmaları olumlu sonuçlar göstermiş ve psikometrik özelliklerinin güçlü olması nedeniyle klinikte sık tercih edildiği bildirilmektedir.

Güvenirlilik, bir uygulamanın ne ölçüde önyargısız (hatasız) olduğunu gösterir ve ölçümlerin zaman içinde ve çeşitli durumlar arasında tutarlı olması beklenir (Mohajan, 2017). Güvenirlilik ne kadar iyi gerçekleştirilirse, sonuçlar o kadar doğru olur; bu da araştırmada doğru karar verme şansını artırır.

Nicholas ve Brookshire (1995) tarafından, sağlıklı ve afazisi olan katılımcılarla yaptıkları çalışmada, değerlendirici içi güvenilirlik oranlarını %80'in üzerinde olduğunu ve değerlendiriciler arası güvenilirlik oranlarını ise %90'ın üzerinde olduğu rapor edilmiştir. Benzer şekilde, Kong (2009, 2011) çalışmalarında, değerlendiriciler arası güvenilirliğin görülenden daha güçlü bir korelasyona sahip olduğunu bildirmiştir. Boyle (2014) ve diğer araştırmacılar, AKA'nın test- tekrar test güvenilirliğini, hem yakın süreli < 2 hafta arayla) alınan ölçümlerde, hem de uzun süreli (yaklaşık 1 yıllık) alınan ölçümlerde rapor etmişlerdir. Özellikle 'AB, AI ve AC' kodları için hem yakın süreli ölçümlerde hem uzun süreli ölçümlerde yüksek düzeyde güvenilirlik elde edilmiştir (Richardson ve Dalton, 2016).

Bugüne kadar sağlıklı katılımcıların söylemlerine dayalı olarak sınırlı sayıda AK listeleri oluşturmuştur (Menn vd., 1998; Nicholas ve Brookshire, 1995; Wright vd., 2011; Yorkston ve Beukelman, 1980). Menn vd. (1998) ve Nicholas ve Brookshire (1995), hem sağlıklı hem de afazisi olan bireylerden küçük bir örneklem grubu ile çalışarak söylem verilerini analiz etmişlerdir. Nicholas ve Brookshire (1993), 10 DKT'yi AK yazımı için eğitmiş ve daha sonra 20 sağlıklı katılımcının ürettiği söylemleri analiz ederek liste doğrulaması yapmıştır. Listede, DKT'lerin %70'i tarafından yazılan ve katılımcıların %70'i tarafından üretilen ifadeler tutulmuştur. Wright vd. (2011), 20 sağlıklı kontrol katılımcısının %80'i tarafından üretilen ifadeleri listeye dahil etmiştir.

Türkçe içinde sözlü söylemi değerlendirmede kullanıldığı bilinen bir AKA aracı yoktur. Bu nedenle bu çalışmada, AKA'nın Türkçe konuşan sağlıklı yetişkin bireyler için kültürel uyarlamasının yapılması, normatif verilerin oluşturulması, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve söylem görevlerinin, Ana Kavram Analizi skorlarının (AKAs) üzerindeki etkisinin araştırılması ve Türkçe AKA'nın güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, anadili Türkçe olan sağlıklı yetişkinlerin söylemlerinde ana kavram analizinin kullanılması ve güvenilirliğinin araştırılması amacıyla betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri Ağustos 2023- Ocak 2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Bu araştırma için Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kuruluna başvurulmuş ve 14.06.2023 tarihinde 06/291 nolu karar ile etik kurul izni alınmıştır (Ek-1).

3.2. Katılımcılar

Çalışma, üç farklı yaş grubundan toplam 60 katılımcı (K/E= 10/10, yaş aralığı = 20–39, ort. = 28,65,; s.sapma = 3,66; K/E= 10/10, yaş aralığı = 40–59, ort. = 49,05,; s.sapma= 4,93; K/E= 10/10, yaş aralığı = 60–79, ort. = 65,10; s.sapma = 5,78) ile yürütülmüştür.

Örneklem belirlenmesinde, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örneklem kullanılmıştır.

Katılımcıların çalışmaya dahil edilme kriterleri şu şekildedir:

- Çalışmaya katılım için onay vermeleri,
- Tanı koyulmuş psikiyatrik hastalıklarının olmaması,
- Nörolojik bir sorununun olmaması,
- İşitme ve görme sorununun olmaması,
- Ana dili Türkçe olması,
- Tek dil kullanıcısı olması,
- Mini Mental Durum Değerlendirme Testinden 24 puan ve üzerinde alması,
- Genel Durum Sağlık Anketinde 2 puan ve altında almasıdır.

Yukarıda belirtilen kriterleri karşılamayan katılımcılar, çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışma, gönüllü katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcılara, yüz yüze ve çevrimiçi platformlardan ulaşılmıştır. Tüm katılımcılara, çalışmaya katılmanın gönüllülük esasına dayalı olduğu ve istediklerinde çalışmadan ayrılacakları bilgisi verilmiştir. Veriler toplanmadan önce, aydınlatılmış onam formunu okuyup araştırmaya katılmayı kabul etmişlerdir (Ek-3).

3.3. Söylem Görevlerinin Çevirisi ve Uzman Görüşü

3.3.1. Çeviri Süreci

Yönergelerin Türkçeye çevrilmesinde, Uluslararası Yaşam Kalitesi Değerlendirme Projesi tarafından önerilen kültürler arası kılavuz takip edilmiştir. Çeviri sürecinin dört adımdan oluşmaktadır (Aaronson vd., 1992).

1) Orijinal yönergeler, ana dili Türkçe olan ve çalışmaya dahil olmayan iki deneyimli çevirmen tarafından Türkçeye çevrilmiştir;

2) Türkçe konuşanlardan oluşan uzman bir panel, ilk çeviri sırasında ortaya çıkan yetersiz ifadeleri ve kavramları tespit ederek çözümlenmiştir. Panelde, orijinal çevirmenler, DKT alanından dört uzman yer almıştır. Panelde, İngilizce ifadeler ve kavramlar ile çevrilen versiyonlar arasındaki ilişki tartışılmış ve uygun düzenlemeler yapılmıştır;

3) İleri çeviri (yani, İngilizceden Türkçeye geri çeviri), İngilizce ve Türkçe iki dilli olan ve başka bir şekilde çalışmaya dahil olmayan bir çevirmen tarafından ölçek tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Bu aşamanın amacı Türkçe çeviri ile orijinal İngilizce versiyon arasında kavramsal ve kültürel eşdeğerliği sağlamaktır. Daha sonra, geriye doğru çevrilen İngilizce form, DKT alanında deneyime sahip bir uzmana gönderilmiştir. Bu aşamada, uzman paneli ve iki dilli çevirmen arasında, üçüncü adım için nihai olarak çevrilen yönerge formu göz önünde bulundurularak daha sonra çevrilen Türkçe formda uygulanan herhangi bir sorunu açıklığa kavuşturmak için tartışmalar yapılmıştır;

4) Son adım olarak beş Türkçe konuşan yetişkin tarafından yönergelerin açıklığı ve anlaşılabilirliği değerlendirilmiştir (Aaronson vd., 1992).

3.3.2. Uzman Görüşü

Çeviri süreci tamamlandıktan sonra, söylem görevleri ve AKA'nın eğitim kılavuzu, alanında uzman beş DKT ile paylaşılmıştır. Çevirilerin açık ve anlaşılabilirliği, görevlerin herkese uygunluğu, eğitim kılavuzunun işlevselliği gibi kriterlerin, 1 = kesinlikle katılmıyorum, 5 = kesinlikle katılıyorum şeklinde değerlendirilmesi için, 5'li likert ölçeği kullanılmıştır.

Söylem görevleri çevirilerinin açık ve anlaşılabilirliği kriteri ort. = 4; s.sapma = 0,70; söylem görevlerinin herkesin seviyesine uygun olarak hazırlandığı kriteri ort. = 4,4; s.sapma = 0,54; görevlerin, söylemi ortaya çıkmasını kolaylaştıracak şekilde hazırlandığı kriteri ort. = 4,6; s.sapma = 0,54; AKA eğitim kılavuzu çevirilerinin açık ve anlaşılabilirliği kriteri ort. = 3,8; s.sapma = 0,83; eğitim kılavuzunun işlevselliği kriteri ort. = 4,4; s.sapma = 0,54; eğitim kılavuzunun uygulanabilirliği kriteri ort. = 3,8; s.sapma = 1,09 şeklindedir.

Geri dönüşler doğrultusunda çeviriler ve program üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Uzman görüş formu Ek- 4'te yer almaktadır.

3.4. Veri Toplama Yöntemi

Söylem görevlerinin çevirileri ve uzman görüşlerinin tamamlanmasının ardından; Sandviç görevi için 10 AK, Kırık Pencere için 8 AK (Ek-5) ve Külkedisi masalı için 34 AK kontrol listesinde yer almıştır.

Araştırmaya katılmayı kabul eden ve dahil edilme kriterlerine karşılayan katılımcılarla görüşmeler, yüz yüze ve çevrimiçi platformlarda gerçekleşmiştir. Verileri toplama süresi değişkenlik gösterse de ortalama 30–40 dakika sürmüştür. Kişilerin çalışmaya dahil edilme kriterlerine uygunluğunun belirlenebilmesi için "Sosyodemografik Bilgi Formu" (Ek-6) doldurtulmuştur. Genel ruh halini tanımlayabilmek için "GSA-12", ve mental bir problemin olmadığını tespit edebilmek için de "MMDT" uygulanmıştır. Dahil edilme kriterlerini karşılayan katılımcılara

söylem görevleri sunulmuştur. Söylem görevlerinin sunulması sırasında ses kaydı, telefon kullanılarak sessiz bir ortamda gerçekleştirilmiştir.

3.5. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada gönüllü katılımcılara; Sosyodemografik Bilgi Formu, GSA-12, MMDT ve Söylem Görevleri kullanılarak veriler toplanmıştır.

3.5.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Sosyodemografik Bilgi Formu, dahil etme ve hariç tutma kriterlerini taramak ve örneklem karakterizasyonu amacıyla demografik ve kültürel verileri toplamak için kullanılabilir yarı yapılandırılmış bir görüşmedir. Bilgi formu; yazma ve okuma alışkanlığının sıklığı, ekonomik durum, yaş, cinsiyet ve örgün eğitim yılı gibi değişkenleri değerlendirmektedir. Anketten elde edilen bilgiler doğrultusunda AKAs etkisi araştırılmıştır.

3.5.2. Genel Sağlık Anketi-12 (GSA-12)

GSA, halk arasında ve psikiyatri dışındaki klinik ortamlardaki katılımcılar arasında ruhsal bozuklukları ortaya çıkarmayı amaçlayan kendi kendine uygulanabilen ve son bir haftaya ait ruhsal belirtileri sorgulayan bir ölçektir (Öztürk ve Aktaş, 2007). David Goldberg (1972) tarafından geliştirilmiştir. GSA, Türkçeye çevrilerek geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Kılıç (1996) tarafından yapılmıştır. Geçerlilik güvenilirlik duyarlılığının 0,74, özgüllüğünün 0,84 olduğu gösterilmiştir (Öztürk ve Aktaş, 2007).

GSA'nın 12, 28, 30, 60 soruluk biçimleri vardır. Anketin 12 soruluk biçimi, vakaları ayırmada yüksek duyarlılık ve özgüllüğe sahip olduğu ve çeşitli sosyokültürel ortamlarda kullanılabilirliği için yaygın olarak tercih edilmektedir. Çalışmaya katılan katılımcıların psikiyatrik problemlerini ortaya çıkarmak için "GSA-12" kullanılmıştır. Her soru dört seçeneklidir (1. Hiç olmuyor, 2. Her zamanki kadar, 3. Her zamankinden sık, 4. Çok sık). Puanlamada likert tipi kodlama yapılacağı gibi ilk

iki seçeneğe “0”, son iki çeneğe “1” puan verilerek değerlendirilebilir. Ölçekten 4 ve daha fazla puan alanlar “yüksek”, 2–3 puan alanlar “orta”, 2’den daha az puan alanlar ise “düşük” skor olarak değerlendirilmektedir (Öztürk ve Aktaş, 2007). GSA puanı 4 ve üzerinde olanlar “ruhsal hastalıklar yönünden riskli grup” olarak tanımlanmaktadır (Öztürk ve Aktaş, 2007). Çalışmamızda GSA-12 anketinin kullanılması için gerekli izinler alınmıştır (Ek-7).

3.5.3. Mini Mental Durum Testi (MMDT)

MMDT; İlk kez Folstein ve arkadaşları tarafından yayınlanmıştır (1975). Bireylerin bilişsel durumlarının değerlendirilmesi için kullanılan bir ölçektir. Bu ölçeğin, Türkçe güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları Güngen vd. (2002) tarafından yapılmıştır. Test; dikkat, oryantasyon ve hafızayı içeren sözlü cevapları, sözel ve yazılı emirlere uyabilme, spontane cümle yazabilme, karmaşık bir çizimi kopya edebilme yeteneğini değerlendirmektedir. Toplam 30 puandan oluşan bu ölçeğin kesme değeri 24 puandır. Yirmi dört puan ve altı değerler kognitif durumda bozulmayı göstermektedir (Sertel vd., 2016). Katılımcıların bilişsel seviyesi, çalışmaya dahil olabilmesi için önemlidir. Bilişsel durumlarını tespit edebilmek amacıyla standardize MMDT Güngen vd., (2002) versiyonu kullanılmıştır.

3.5.4. Söylem Görevleri

AphasiaBank protokolünde yer alan yarı spontan söylem görevi türünden (resim serisi açıklama, hikaye anlatımı ve prosedürel açıklama) birer adet seçilmiştir (AphasiaBank, n.d.; Richardson ve Dalton, 2016).

Söylem görevlerinin tamamı telefon aracılığıyla ses kaydına alınmıştır.

Prosedürel açıklama görevi: Sandviç prosedürel anlatma görevi kullanılmıştır. Katılımcıya ilk olarak “Fıstık ezmesi ve peynirli sandviçin nasıl yapılacağını söyleyin.” komutu verilir. Katılımcı on saniye kadar yanıt vermezse, ikinci soruya geçilir: "Aç olduğunda fıstık ezmesi ve peynirli sandviç yapmak istersen onu nasıl yaparsın?" On saniye içinde yanıt yoksa, diğer soru sorulur: "Fıstık ezmesi ve peynirli sandviç sever misin?" (Richardson ve Dalton, 2016).

Resim serisi açıklama görevi: Kırık pencere resmi kullanılmış olup resim tarif edilerek başı, ortası ve sonu olan bir hikaye anlatılması istenmiştir (Ek-8). “Şimdi sana bu resimleri göstereceğim.” (Resim serisi sunulur.) Bu resimlere bakmak için biraz zaman ayırın çünkü bu resimler bir hikaye anlatmaktadır. “Hepsine bir göz atın, sonra sizden bana başı, ortası ve sonu olacak şekilde bir hikaye anlatmanızı isteyeceğim. Hikayeyi anlatırken resimlere bakabilirsiniz.” 10 saniye içinde yanıt gelmezse ikinci ipucu verilir: “Bu resme bir bakın (ilk resmi işaret ederek) ve bana ne olduğunu düşündüğünüzü söyleyin.” Gerekirse her resmi sırayla işaret ederek şu soru sorulur: “Peki burada ne oluyor? ”Her resim seti için yanıt yoksa şu soru sorulur: “Bana bu resim hakkında herhangi bir şey söyleyebilir misiniz? ”Yanıt yoksa resim gösterilir ve şu sorulur: “Çocuk topu pencereden mi atıyor?” Talimat verildikten sonra katılımcıların cevapları kaydedilmiştir (Richardson ve Dalton, 2016).

Hikaye anlatımı görevi: Külkedisi masalını yeniden anlatma görevi kullanılmıştır. Bu görevde katılımcının Külkedisi masalının resimli kitabına baktıktan sonra bir hikaye oluşturmasını gerektirir. Görevi gerçekleştirirken ilk olarak, katılımcılara Külkedisi masalını hatırlayıp hatırlamadıkları sorulmuş ve daha sonra onlara Grimes’in 2005 yılındaki basımı olan Külkedisi isimli 25 sayfalık resimli kitabı dijital ortamda gösterilmiştir. Daha sonra gösterim sonlandırılmış ve katılımcılardan Külkedisi masalını kendi sözleriyle anlatmaları istenilmiştir. Anlatım esnasında herhangi bir zaman sınırlaması olmamıştır. Araştırmacı, masal anlatımı sırasında herhangi bir yorum yapmaktan kaçınmıştır (Richardson ve Dalton, 2016).

3.6. Transkripsiyon

Katılımcılardan elde edilen söylemlerin ortografik transkripsiyonu yapılmıştır. Ortografik transkripsiyon; dilin standart ortografisi kullanılarak yapılan bir çeviri yazı yöntemidir (Hayes ve Bruce, 2009). Transkripsiyon yapılırken kelimesi kelimesine her söylem görevi için yapılmıştır.

Transkripsiyon yapılırken temel bilgiler *italik ve kalın* harflerle yazılmıştır. Her önemli bölüm numaralandırılmış ve alternatif üretimler de numaraya göre listelenmiştir. Alternatif üretimlerin kapsamlı bir listesi olması amaçlanmamıştır. Ancak katılımcıların daha yaygın üretimlerini puanlamada yardımcı olması için dahil edilmiştir. Ana Kavramı (AK) tamamlamak için sıklıkla söylenen ancak gerekli

olmayan bilgiler normal yazı tipiyle yazılmıştır (Richardson ve Dalton, 2016). Birden fazla ifade bir AK'ya karşılık gelebiliyorsa kodlama/puanlama amacıyla sunulan en iyi ifade seçilmiştir. Transkripsiyon örneği ve alternatif üretimler Ek-9'da sunulmuştur.

3.6.1. Transkripsiyonların Kodlanması ve Puanlanması

Orijinal AKA'da açıklanan prosedür izlenerek katılımcıların ortografik transkripsiyonları puanlanmıştır. Transkripsiyonlar beş AKA indeksine göre puanlanmıştır.

1- Doğru ve Tam İfadeler (AC): 3 Puan

2- Doğru ve Eksik İfadeler (AI): 2 Puan

3- Yanlış ve Tam İfadeler (IC): 2 Puan

4- Yanlış ve Eksik İfadeler (II): 1 Puan

5- Hedef İfadelerin Olmaması (AB): 0 Puan

6- Genel söylem performansını özetlemek için hesaplanan Ana Kavram Analizi skoru (AKAs) ' $3 \times AC + 2 \times AI + 1 \times II$ ' formülü kullanılmıştır.

AC ile AB arasında değişen AK kodlarının maksimum değerleri, söylem görevleri için kontrol listesindeki AK sayısına eşittir ve maksimum AKAs değeri, kontrol listesindeki AK sayısının üç ile çarpımına eşittir.

3.6.2. Ana Kavram Analizinde Kodlama ve Puanlama Kuralları

Her bir AK, gerekli olduğu düşünülen anlamsal öğelerden oluşur ve üretimin, doğruluğunu ve tamlığını belirlemek için çok düzeyli bir kodlama sistemi uygulanır (Boyle, 2014; Doyle vd., 1995; Hopper vd., 2002; Kong, 2009, 2011; Nicholas ve Brookshire, 1993, 1995; Ross ve Wertz, 1999).

Doğruluk: İfadelerin kesinliğinin değerlendirilmesinde; temel bilgilerin, listelenen AK ile aynı olması koşulu aranmaz, genel anlamın aynı olmasına dikkat edilir. Aynı genel anlamı ifade eden listelenmemiş uygun alternatifler de kabul edilir. Konuşma şekilleri ve günlük dildeki ifadelerdeki farklılıklar dikkate alınmaz.

Dilbilgisel biçim ve sözcüklerin sırası değerlendirilmesinde; temel bilgilerin, listelenen AK ile aynı sırada söylenme şartı aranmaz, burada amaç anlam hatalarına yol açmadan aynı anlamı ifade edebilmektir.

Artikülasyon değerlendirildiğinde; temel bilgilerin doğru sayılması için puanlandırılırken ve kodlanırken dikkat edilmesi gereken, konuşmacının üretimleri dinleyici tarafından net anlaşılabilirliktir.

Gereksiz sözcük veya hatalı sözcük kullanmak değerlendirildiğinde; bu durum ifadenin doğruluğunu etkilememeli. Bir AK'daki temel bilgi doğrudur ancak kavrama yanlış sözcükler de dahil edilmişse, yanlış sözcükler, temel bilgiyi yanlış hale getirmediği sürece AK'nın doğru olduğu kabul edilir.

AK'nın ifade edilme biçimi, hangi bilgiyi önemli kıldığını etkiler.

Temel bilgiler, tekrar ifade edilirse, üretilen son versiyona göre puanlandırma yapılır.

Tamlık: İfadelerde temel bilgiler değerlendirildiğinde; Bir AK'ya ilişkin temel bilgilerin yalnızca bir kısmından bahsedilirse, AK'nın eksik olduğu kabul edilir.

İfadelerde, temel bilgiler yerine spesifik olmayan bilgiler üretilmişse, AK'nın eksik olduğu kabul edilir.

Bir ifadenin öznesi belirsizse ve bağlamdan anlaşılamiyorsa, belirsiz zamiri içeren AK'nın eksik olduğu kabul edilir. Ancak bir zamir gizliyse ve bağlamdan anlaşılıyorsa AK eksik olarak değerlendirilmez.

Özetle; AK'ları, AK listesinde gösterildikleri sırayla söylenmesine gerek yoktur. Bir AK, birkaç kez konuşuluyorsa, her zaman son üretim puanlanmaktadır. Üretimde kullanılan fiilin zamanı, alınan kodu etkilememelidir. Fiillerin herhangi bir

çekimli biçimine izin verilmelidir. Bir ifade iki veya daha fazla AK üretmek için kullanılabilir.

3.7. Güvenilirlik

Güvenilirlik, testten elde edilen sonuçların kararlılık göstermesi ve uygulamadan uygulamaya belirgin bir değişiklik göstermemesidir (Seçer, 2018). Güvenirlik ne kadar iyi gerçekleştirilirse, sonuçlar o kadar doğru olur; bu da araştırmada doğru karar verme şansını artırır.

Bu çalışmada güvenilirlik; değerlendiriciler arası güvenilirlik ve test-tekrar test yöntemleri ile ölçülmüştür.

Değerlendiriciler arası ilişkin güvenilirlik: Erbaş (2012), ‘kaydedilmiş olan uygulama oturumlarının, iki bağımsız puanlayıcı (puanlayıcılar arası) tarafından birbirinden bağımsız olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi sonrası elde edilen verilerin karşılaştırılması’ biçiminde açıklanmaktadır.

Çalışmada değerlendiriciler arası güvenilirliği incelemek için, çalışmaya dahil olmayan bir DKT’ye çalışma anlatılmış ve puanlama ile ilgili bilgiler verilmiştir. 60 katılımcıdan rastgele altı katılımcının (%10) transkripti seçilmiştir. Daha sonra altı kişinin üç farklı söylem görevleri ayrı ayrı puanlandırılmış ve karşılaştırılmıştır.

Test-tekrar test (Test-retest): Testin belirli bir zaman aralığı ile iki kez uygulanması ve bu iki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyonun hesaplanmasıdır. İki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı -1,00 ile +1,00 arasında elde edilir. Kat sayısının yüksek olması ölçmenin kararlılığını gösterir.

Test- tekrar test güvenilirliğini incelemek için söylem görevlerinin yeniden sunulması ve kaydedilmesi kolay olan altı kişiden 3–6 ay aralıklarla iki kez ses kaydı alınmış olup bu kişilerin üretmiş olduğu söylem görevleri iki kez puanlandırılmış ve karşılaştırılmıştır.

3.8. Veri Analizi

Tüm veriler bilgisayarda SPSS Windows 22 programına kaydedilerek analiz edilmiştir. Analizler, normatif veriler oluşturmak, tanımlayıcı istatistikler sunmak ve hipotezleri test etmek amacıyla yapılmıştır. Her söylem görevi için, AK'ların kodlanması ve puanlamasının ardından tanımlayıcı istatistikler oluşturulmuştur. Her yaş grubu için kodların ve AKAs değerlerinin ortalaması, standart sapması, medyanı, minimum ve maksimum değerleri bulunmuştur.

Hipotezlere uygun istatistiksel yöntemlerden yararlanmadan önce katılımcılara ait değişkenler incelenmiştir. Verilerin analizinde ilk olarak hangi testlerin (parametrik/nonparametrik testler) uygulanacağına karar vermek için karşılanması gereken varsayımlar test edilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Dağılımın normalliğine karar vermek için Kolmogorov-Smirnov, normal dağılımın diğer varsayımları olan basıklık ve çarpıklık değerlerinden yararlanılmıştır. Bağımsız iki grup karşılaştırmasında *t-testi* (Independent sample *t-testi*), ikiden fazla grup karşılaştırmasında tek yönlü varyans analizi kullanılmış, çoklu karşılaştırma testi olarak Tukey testleri kullanılmıştır. Elde edilen değerlerin anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında 0,05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kullanılmıştır. Çalışmada, güvenilirliği test etmek için %95 güven aralığı ile (95% CI) sınıf içi korelasyon katsayısı [*Intraclass Correlation Coefficient* (ICC)] ve Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, katılımcıların demografik özelliklerini, katılımcılardan elde edilen AKAs değerleri, her söylem görevi için AK kodlarına ait tanımlayıcı istatistikleri, hipotezlerin doğrulanmasına yönelik sonuçlar ile güvenilirlik analizinin bulgularını içermekte olup, analiz sonuçları rapor halinde sunulmaktadır.

Çalışmaya farklı yaş gruplarından 60 katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcıların yaş bilgisi Tablo 4.1’de gösterilmektedir. 20–39 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 28,65; s.sapma = 3,66; 40–59 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 49,05; s.sapma = 4,93; 60–79 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 65,10; s.sapma = 5,78’dir.

Tablo 4.1 *Katılımcıların Yaş Bilgisi*

YAŞ GRUBU	ort.	s.sapma	min	maks
20–39 YAŞ	28,65	3,66	24	37
40–59 YAŞ	49,05	4,93	40	57
60–79 YAŞ	65,10	5,78	60	78

Demografik özelliklerin yaş grubuna göre karşılaştırılması Tablo 4.2’de gösterilmiştir. Yapılan analiz sonucunda; yaş grupları arasında, medeni durum ve eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Dağılım incelendiğinde; 20–39 yaş aralığındaki kişilerin % 35’i ($n = 7$) evli, 40–59 yaş aralığındaki kişilerin % 90’ı ($n = 18$) evli, 60–79 yaş aralığındaki kişilerin % 85’i ($n = 17$) evli olduğu görülmüştür. 20–39 yaş aralığındaki kişilerin % 70’i ($n = 14$) üniversite, 40–59 yaş aralığındaki kişilerin % 30’u ($n = 6$) üniversite, 60–79 yaş aralığındaki kişilerin % 35’i ($n = 7$) lise eğitim düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir ($p > 0,05$).

Tablo 4.2 Demografik Özelliklerin Yaş Grubuna Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Değişkenler		Yaş Grubu						X^2 ; p-değeri
		20–39		40–59		60–79		
		n	%	n	%	n	%	
Cinsiyet	Erkek	10	50,00	10	50,00	10	50,00	0,00;1,00
	Kadın	10	50,00	10	50,00	10	50,00	
Medeni hal	Bekar	12	60,00	1	5,00	0	0,00	27,34; 0,01
	Dul	1	5,00	1	5,00	3	15,00	
	Evli	7	35,00	18	90,00	17	85,00	
Eğitim durumu	İlköğretim	0	0,00	8	40,00	9	45,00	26,89; 0,01
	Lise	1	5,00	5	25,00	7	35,00	
	Üniversite	14	70,00	6	30,00	4	20,00	
	Y.lisans	5	25,00	1	5,00	0	0,00	

X^2 :Ki kare test *Fisher Exact test *p < 0,05

4.1 AKAs Değerleri ve AK Kodlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların, söylem görevlerinin transkripsiyonun yapılmasının ardından kodlama ve puanlama prosedürleri takip edilmiştir. Her söylem görevi sonucunda üretilen AK için ‘AC-AI-IC-II-AB’ kodları kullanılmış ve AKAs değerleri hesaplanmıştır. AKAs değerleri incelendiğinde; katılımcıların performans aralığının geniş ve değişken olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan AK kodları ve AKAs değerleri için tanımlayıcı istatistikler oluşturulmuştur. Sandviç prosedürel anlatma görevine ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 4.3’te, Kırık Pencere resim serisi anlatma görevine ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 4.4’de ve son söylem görevi olan Külkedisi masalının yeniden anlatımı görevi tanımlayıcı istatistikleri Tablo 4.5’de yer almaktadır. İstatistikler, üç yaş grubuna ait verileri ayrı ayrı ele almış ve ortalama, standart sapma, medyan, minimum ve maksimum değerlerini içermektedir.

Sandviç prosedürel anlatma görevine ait tanımlayıcı istatistik değerleri incelendiğinde; katılımcıların AC, AB kodlu üretimleri daha fazla yapmış olduğu, AI,IC ve II kodlu üretimlerin sınırlı olduğu tespit edilmiştir. AC kodlu üretimlerin

varlığı incelendiğinde; 20–39 yaş aralığındaki katılımcıların üretimlerinin ort. = 5,00; s.sapma = 1,41; medyan = 5,00; 40–59 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 4,50; s.sapma = 1,76; medyan = 4,00; 60–79 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 3,45; s.sapma = 1,47; medyan = 3,00 bulunmuştur. AB kodu alan AK'lar incelendiğinde; 20–39 yaş aralığındaki katılımcıların üretimlerinin ort. = 4,05; s.sapma = 1,32; medyan = 4,00; 40–59 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 4,40; s.sapma = 1,47; medyan = 4,00; 60–79 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 5,05; s.sapma = 1,10; medyan = 5,00 bulunmuştur.

Kırık Pencere resim serisi anlatma görevine ait tanımlayıcı istatistik değerleri incelendiğinde; katılımcıların AC, AB kodlu üretimleri daha fazla yapmış olduğu, AI,IC ve II kodlu üretimlerin sınırlı olduğu tespit edilmiştir. AC kodlu üretimlerin varlığı incelendiğinde; 20–39 yaş aralığındaki katılımcıların üretimlerinin ort. = 4,80; s.sapma = 1,20; medyan = 5,00; 40–59 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 4,25; s.sapma = 1,86; medyan = 4,50; 60–79 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 3,65; s.sapma = 1,73; medyan = 4,00 bulunmuştur. AB kodu alan AK'lar incelendiğinde; 20–39 yaş aralığındaki katılımcıların üretimlerinin ort. = 2,65; s.sapma = 1,04; medyan = 2,50; 40–59 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 2,80; s.sapma = 1,40; medyan = 3,00; 60–79 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 3,20; s.sapma = 1,64; medyan = 3,00 bulunmuştur.

Külkedisi masalının yeniden anlatımı görevine ait tanımlayıcı istatistik değerleri incelendiğinde; ; katılımcıların AC, AB kodlu üretimleri daha fazla yapmış olduğu, AI,IC ve II kodlu üretimlerin sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Diğer söylem görevleriye kıyaslandığında AI ve II kodlu üretimlerin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. 20–39 yaş aralığındaki katılımcıların üretimlerinin ort. = 18,95; s.sapma = 4,49; medyan = 18,50; 40–59 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 14,60; s.sapma = 5,71; medyan = 15,00; 60–79 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 12,75; s.sapma = 6,33; medyan = 11,50 bulunmuştur. AB kodu alan AK'lar incelendiğinde; 20–39 yaş aralığındaki katılımcıların üretimlerinin ort. = 11,95; s.sapma = 3,78; medyan = 12,00; 40–59 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 15,90; s.sapma = 5,26; medyan = 14,00; 60–79 yaş aralığındaki katılımcıların ort. = 16,15; s.sapma = 6,02; medyan = 15,50 bulunmuştur. Her üç söylem görevinde, kullanılan AK kodlarının ve AKAs değerlerinin ortalamaları ve medyan değerleri birbirine yakındır.

Tablo 4.3 Sandviç Prosedürel Anlatım Görevi İçin Her Yaş Grubuna Ait AK Kodlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

Kodlar	YAŞ GRUPLARI		
	20–39	40 –59	60–79
AC			
Ort	5,00	4,50	3,45
S.Sapma	±1,41	±1,76	±1,47
Medyan	5,00	4,00	3,00
Min	3,00	2,00	1,00
Maks	8,00	8,00	6,00
AI			
Ort	0,70	0,95	1,45
S.Sapma	±0,73	±0,89	±1,00
Medyan	1,00	1,00	1,50
Min	0,00	0,00	0,00
Maks	2,00	3,00	3,00
IC			
Ort	0,15	0,10	0,05
S.Sapma	±0,67	±0,31	±0,22
Medyan	0,00	0,00	0,00
Min	0,00	0,00	0,00
Maks	3,00	1,00	1,00
II			
Ort	0,00	0,05	0,00
S.Sapma	±0,00	±0,22	±0,00
Medyan	0,00	0,00	0,00
Min	0,00	0,00	0,00
Maks	0,00	1,00	0,00
AB			
Ort	4,05	4,40	5,05
S.Sapma	±1,32	±1,47	±1,10
Medyan	4,00	4,00	5,00
Min	2,00	2,00	4,00
Maks	7,00	8,00	7,00
AKAs (30)			
Ort	16,70	15,65	13,35
S.Sapma	±3,92	±4,49	±3,45
Medyan	17,00	15,50	13,50
Min	9,00	6,00	7,00
Maks	24,00	24,00	18,00

AC (Doğru ve Tam İfadeler), AI (Doğru ve Eksik İfadeler), IC (Yanlış ve Tam İfadeler), II (Yanlış ve Eksik İfadeler), AB (Hedef Üretim Yok), AKAs (Ana Kavram Analizi skoru).

Tablo 4.4 Kırık Pencere Resim Serisi Görevi İçin Her Yaş Grubuna Ait AK Kodlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

Kodlar	YAŞ GRUPLARI		
	20–39	40 –59	60–79
AC			
Ort	4,80	4,25	3,65
S.Sapma	±1,20	±1,86	±1,73
Medyan	5,00	4,50	4,00
Min	3,00	0,00	1,00
Maks	7,00	8,00	7,00
AI			
Ort	0,05	0,40	0,10
S.Sapma	±0,22	±0,75	±0,31
Medyan	0,00	0,00	0,00
Min	0,00	0,00	0,00
Maks	1,00	3,00	1,00
IC			
Ort	0,40	0,65	1,00
S.Sapma	±0,60	±1,04	±0,92
Medyan	0,00	0,00	1,00
Min	0,00	0,00	0,00
Maks	2,00	3,00	3,00
II			
Ort	0,10	0,00	0,05
S.Sapma	±0,31	±0,00	±0,22
Medyan	0,00	0,00	0,00
Min	0,00	0,00	0,00
Maks	1,00	0,00	1,00
AB			
Ort	2,65	2,80	3,20
S.Sapma	±1,04	±1,40	±1,64
Medyan	2,50	3,00	3,00
Min	1,00	1,00	0,00
Maks	5,00	5,00	6,00
AKAs (24)			
Ort	15,40	14,85	13,20
S.Sapma	±3,17	±4,61	±4,82
Medyan	15,00	15,00	13,50
Min	9,00	8,00	5,00
Maks	21,00	24,00	22,00

AC (Doğru ve Tam İfadeler), AI (Doğru ve Eksik İfadeler), IC (Yanlış ve Tam İfadeler), II (Yanlış ve Eksik İfadeler), AB (Hedef Üretim Yok), AKAs (Ana Kavram Analizi skoru).

Tablo 4.5 *Külkedisi Masalının Anlatım Görevi İçin Her Yaş Grubuna Ait AK Kodlarının Tanımlayıcı İstatistikleri*

Kodlar	YAŞ GRUPLARI		
	20–39	40 –59	60–79
AC			
Ort	18,95	14,60	12,75
S.Sapma	±4,49	±5,71	±6,33
Medyan	18,50	15,00	11,50
Min	14,00	4,00	2,00
Maks	29,00	24,00	22,00
AI			
Ort	1,95	2,20	2,70
S.Sapma	±1,33	±1,91	±1,63
Medyan	2,00	1,50	3,00
Min	0,00	0,00	0,00
Maks	4,00	6,00	5,00
IC			
Ort	1,00	1,55	2,00
S.Sapma	±1,56	±2,39	±2,34
Medyan	0,00	0,50	1,00
Min	0,00	0,00	0,00
Maks	5,00	9,00	8,00
II			
Ort	0,20	0,20	0,40
S.Sapma	±0,41	±0,52	±0,60
Medyan	0,00	0,00	0,00
Min	0,00	0,00	0,00
Maks	1,00	2,00	2,00
AB			
Ort	11,95	15,90	16,15
S.Sapma	±3,78	±5,26	±6,02
Medyan	12,00	14,00	15,50
Min	4,00	9,00	7,00
Maks	18,00	30,00	31,00
AKAs (102)			
Ort	62,65	51,50	48,05
S.Sapma	±11,70	±15,98	±17,88
Medyan	63,50	57,00	50,00
Min	46,00	12,00	8,00
Maks	88,00	73,00	72,00

AC (Doğru ve Tam İfadeler), AI (Doğru ve Eksik İfadeler), IC (Yanlış ve Tam İfadeler), II (Yanlış ve Eksik İfadeler), AB (Hedef Üretim Yok), AKAs (Ana Kavram Analizi skoru).

AKAs değerlerinin, normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile basıklık-arpıklık kat sayıları incelenerek değerlendirilmiştir. Tablo 4.6’da gösterilmiştir.

Tablo 4.6 AKAs Kolmogorov-Smirnov Normallik Bulguları

Söylem Görevleri	Kolmogorov-Smirnov	SD	P	arpıklık	Basıklık
Sandviç AKAs	0,09	60	0,20	-0,04	-0,21
Kırık pencere AKAs	0,09	60	0,20	-0,08	-0,51
Külkedisi AKAs	0,10	60	0,19	-0,75	0,82

* $p < 0,05$

Kolmogorov-Smirnov testi sonunda, anlamsız bulunan değişkenlerde ($p > 0,05$) basıklık ve arpıklık değerleri $\pm 2,0$ arasında olması, değerlerin normal dağılım gösterdiği değerlendirilerek analizler parametrik testler ile gerçekleştirilmiştir (George ve Mallery, 2010).  söylem görevi sonucunda elde edilen AKAs değerleri, kabul edilebilir aralık içindedir.

4.2. Hipotezlerin Doğrulanması

4.2.1 Yaş

H₀: AKAs ile yaş arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: AKAs ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Söylem görevleri sonucunda elde edilen AKAs değerleri ve yaş arasındaki ilişki tek yönlü varyans analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

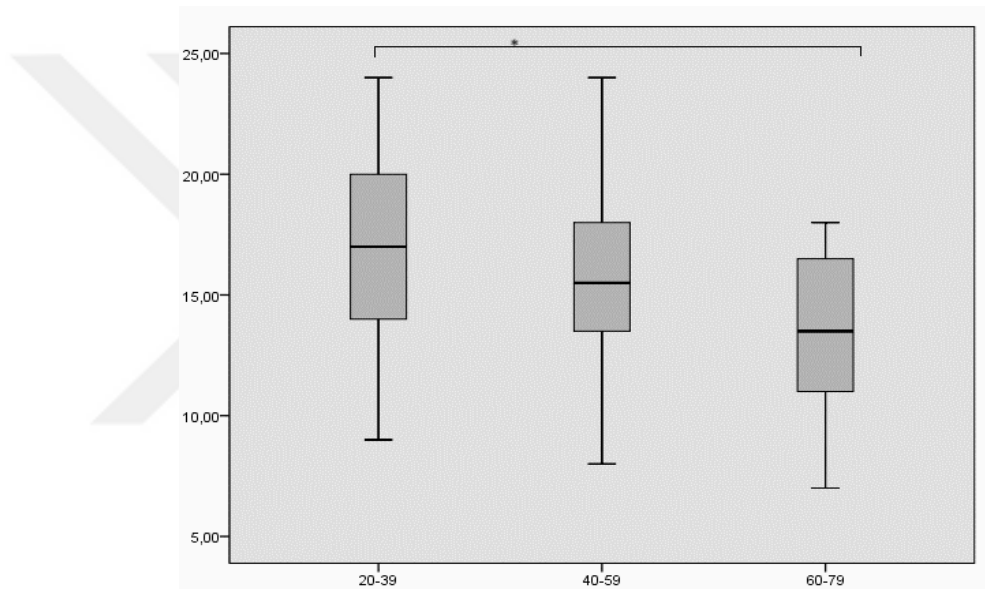
Tablo 4.7 AKAs Yaş Grubuna Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

SÖYLEM GÖREVLERİ	Yaş Grubu						F; p- değeri
	20–39		40– 59		60– 79		
	Ort.	S.sapma	Ort.	S.sapma	Ort.	S.sapma	
Sandviç Görevi AKAs	16,70	3,92	15,65	4,49	13,35	3,45	3,71; 0,03 Fark:1 > 3
Kırık Pencere AKAs	15,40	3,17	14,85	4,61	13,20	4,82	1,44; p= 0,25
Külkedisi AKAs	62,65	11,70	51,50	15,98	48,05	17,88	4,91; 0,01 Fark:1 > 3

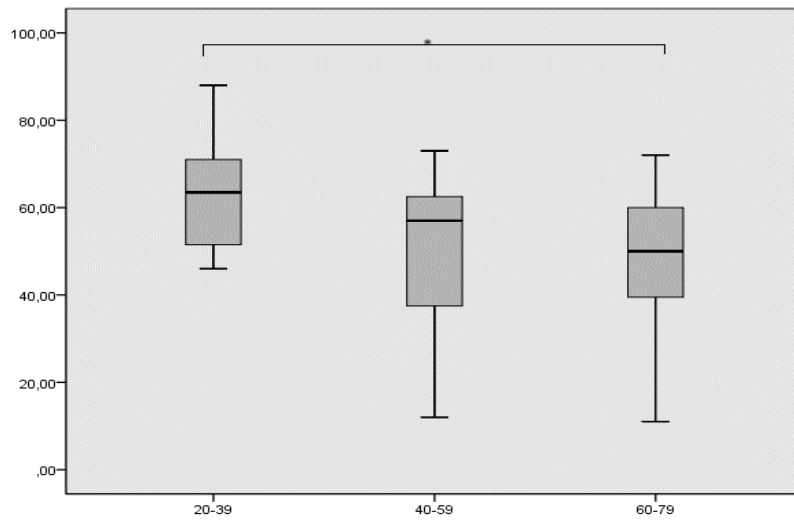
* $p < 0,05$

Kırık Pencere görevi sonucunda elde edilen AKAs değeri, yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir ($p = 0,25$). Sandviç görevi ve Külkedisi masalını anlatma görevleri sonucunda elde edilen AKAs değeri, yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermektedir (sırasıyla $p = 0,03$; $0,01$).

Tukey çoklu karşılaştırma testi ile farkın hangi yaş grupları arasında olduğu incelenmiştir. 20–39 yaş aralığındaki kişilerin, 60–79 yaş aralığındaki kişilere göre Sandviç görevi ve Külkedisi masalı skorlarının anlamlı biçimde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Şekil 4.1 ve Şekil 4.2’de gösterilmiştir.

Şekil 4.1 Sandviç Görevinin AKAs Yaşa Göre Dağılımı

Şekil 4.2 Külkedisi Masalı AKAs Yaşa Göre Dağılımı

4.2.2 Cinsiyet

H₀: AKAs kişilerin cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermemektedir.

H₁: AKAs kişilerin cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermektedir.

Söylem görevleri sonucunda elde edilen AKAs değerleri ve cinsiyet arasındaki ilişki bağımsız örneklem *t* testi ile analiz edilmiştir ve Tablo 4.8’de gösterilmiştir.

Tablo 4.8 AKAs Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Söylem Görevleri	Grup	n	Ortalama	S.sapma	<i>t</i> testi	sd	<i>P</i> değeri
Sandviç Görevi AKAs	Erkek	30	15,17	4,58	-0,12	58	0,90
	Kadın	30	15,30	3,76			
Kırık Pencere AKAs	Erkek	30	14,27	3,94	-0,39	58	0,70
	Kadın	30	14,70	4,68			
Külkedisi AKAs	Erkek	30	52,33	19,21	-0,82	58	0,42
	Kadın	30	55,80	13,09			

Sd: serbestlik derecesi **p* < 0,05

Sandviç görevi, Kırık Pencere, Külkedisi söylem görevleri sonucunda elde edilen AKAs değerleri kişilerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir (*p* > 0,05).

4.2.3. Eğitim Durumu

H₀₃: AKAs ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁₃: AKAs ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Söylem görevleri sonucunda elde edilen AKAs ile eğitim durumu arasındaki ilişki tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Tablo 4.9’da gösterilmiştir.

Tablo 4.9 AKAs Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

	Grup	n	Ortalama	S.sapma	F	p
Sandviç Görevi AKAs	İlköğretim	17	14,12	3,41	1,79	0,16
	Lise	13	13,92	3,68		
	Üniversite	24	16,29	4,70		
	Y.lisans	6	17,00	3,79		
Kırık Pencere AKAs	İlköğretim	17	13,06	4,99	1,45	0,24
	Lise	13	14,31	4,82		
	Üniversite	24	14,96	3,72		
	Y.lisans	6	17,00	1,67		
Külkedisi AKAs	İlköğretim	17	51,06	13,38	1,58	0,20
	Lise	13	47,85	16,73		
	Üniversite	24	58,63	18,63		
	Y.lisans	6	57,83	9,06		

* $p < 0,05$

Sandviç görevi, Kırık Pencere, Külkedisi değerleri kişilerin eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir ($p > 0,05$).

4.2.4 Söylem Görevleri İlişkisi

H₀₄: AKAs, söylem görevlerine göre anlamlı bir fark göstermemektedir.

H₁₄: AKAs, söylem görevlerine göre anlamlı bir fark göstermektedir.

Sandviç görevi, Kırık Pencere ve Külkedisi masalı görevleri arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiştir ve Tablo 4.10’da gösterilmiştir.

Tablo 4.10 *Söylem Görevleri ve AKAs ilişkisi*

		Sandviç Görevi AKAs	Kırık Pencere AKAs	Külkedisi AKAs
Sandviç Görevi AKAs	r	1,00	0,43	0,52
	p		0,01	0,01
Kırık Pencere AKAs	r		1,00	0,31
	p			0,02
Külkedisi AKAs	r			1,00
	p			

* $p < 0,05$ **Korelasyon derecesi olarak $\pm 1 \leq r \leq \pm 0,7$ Kuvvetli İlişki, $\pm 0,7 \leq r \leq \pm 0,3$ Orta Düzeyde İlişki, $\pm 0,3 \leq r \leq \pm 0$ Zayıf İlişki baz alınmıştır (Gürbüz ve Şahin, 2018).

Sandviç görevi AKAs değerleri ile Kırık Pencere AKAs değerleri arasında pozitif yönde orta düzeyde ($r = 0,43$; $p < 0,05$), Sandviç görevi AKAs değerleri ile Külkedisi AKAs değerleri arasında pozitif yönde orta düzeyde ($r = 0,52$; $p < 0,05$), Kırık Pencere AKAs ile Külkedisi AKAs değerleri arasında pozitif yönde orta düzeyde ($r = 0,31$; $p < 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

4.2.5 Güvenilirlik Analizi

H0₅: Türkçe AKA’nın değerlendiriciler arası güvenilirliği, istatistiksel olarak uyum göstermemektedir.

H1₅: Türkçe AKA’nın değerlendiriciler arası güvenilirliği, istatistiksel olarak uyum göstermektedir.

Çalışmada değerlendiriciler arası güvenilirliği test etmek için % 95 güven aralığı ile sınıf içi korelasyon katsayısı (ICC) kullanılmıştır. Skorların bağımsız değerlendiriciler arası uyum düzeyinin pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı iyi/mükemmel bir uyum gösterdiği saptanmıştır ($p < 0,05$).

H0₆: Türkçe AKA'nın test-tekrar test güvenilirliği, korelasyon göstermemektedir.

H1₆: Türkçe AKA'nın test-tekrar test güvenilirliği, korelasyon göstermektedir.

Test tekrar test güvenilirliği test etmek için Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Test tekrar test sonuçları incelendiğinde pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişki saptanmıştır (Sırasıyla, $r = 0,82$; $r = 0,79$; $r = 0,81$; $p < 0,05$).

Güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 4.11'de yer almaktadır.

Tablo 4.11 *Güvenilirlik Analizi*

	ICC	% 95 Güven Aralığı		<i>r</i>
		Alt Sınır	Üst Sınır	
Sandviç Görevi	0,99*	0,93	1,00	0,82**
Kırık Pencere Görevi	0,99*	0,96	1,00	0,79**
Külkedisi Görevi	0,98*	0,89	1,00	0,81**

* $p < 0,05$ ICC: Sınıf İçi Korelasyon Katsayısı *r*: Pearson korelasyon katsayısı (test tekrar test) **Korelasyon derecesi olarak $\pm 1 \leq r \leq \pm 0,7$ Kuvvetli İlişki, $\pm 0,7 \leq r \leq \pm 0,3$ Orta Düzeyde İlişki, $\pm 0,3 \leq r \leq \pm 0$ Zayıf İlişki baz alınmıştır (Gürbüz ve Şahin, 2018).

5. TARTIŞMA

Yaşlılık sürecinde, dil ve biliş becerilerinin değişimini etkileyen farklı değişkenler bulunmaktadır (Yıldız, 2021). Eğitim düzeyi, cinsiyet, yaş gibi değişkenlerin, bu becerilerdeki etkilerinin detaylı incelenmesi gerekir. Yaşlılığa bağlı bilişsel becerilerdeki değişim, dil ve iletişim süreçlerini olumsuz etkileyebilmekte (Mukundan, 2007; Orange ve Purves, 1996; Pereira vd., 2019; Van Dyke, 20012) ve dolaylı olarak söylem becerilerinde farklılaşma beklenmektedir (Connor, 2001; Pereira vd., 2019; Wingfield ve Tun, 2001).

Söylem, bireylerin dil kullanımında karmaşık becerilerdendir ve (Dipper ve Pritchard, 2017) dil becerileri, dikkat becerileri, yürütücü işlevler becerileri, semantik ve epizodik bellek becerileri gibi bilişsel becerilerin koordinasyonunu ve etkileşimi sonucunda oluşan iletişim biçimidir (Glosser vd., 1993; Rogalski vd., 2010). Bu koordinasyonda bir etkilenme, söylem üretiminin başarısız olmasına neden olabilir. Bu etkilerin anlaşılabilmesi, iletişim bozukluğu yaşayan ve yaşamayan bireylerin ayırt edilmesi için bize önemli bilgiler sağlar (Dipper ve Pritchard, 2017).

Söylem analiziyle, dilin belirli bağlamlarda nasıl anlam kazandığı, sosyal ve kültürel tutumları nasıl şekillendirdiği veya yansıtıldığı incelenir. AKA, kişilerin üretmiş olduğu söylemlerin, ne kadar doğru ve eksiksiz ürettiğini değerlendiren ve puanlandıran kurallara dayalı bir söylem analizi yöntemidir. Analizin bize sunduğu bilgiler sayesinde, sağlıklı bireyler ve iletişim bozukluğu olan bireyler ayırt edilebilir, ve iletişim bozukluğu olan bireylerin terapi sürecinde kullanılabilir (Richardson ve Dalton, 2016).

Bu çalışmanın, ilk aşamasında AKA'nın Türkçe konuşan sağlıklı yetişkin bireyler için kültürel uyarlaması yapılmış ve normatif verilerin oluşturulmuştur. İkinci aşamasında yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve söylem görevlerinin, Ana Kavram Analizi skorlarının (AKAs) üzerindeki etkisi araştırılmış ve Türkçe AKA'nın güvenilirliği incelenmiştir.

5.1 AK Kontrol Listeleri Geliştirme

Richardson ve Dalton'un (2016)'da oluşturdukları Sandviç prosedürel anlatım görevi için 10 AK, Kırık Pencere resim serisini anlatma görevi için 8 AK ve Külkedisi masalı anlatma görevi için 34 AK kullanılmıştır. Bu AK'lar, Türkçe konuşan bireylerin söylemlerini yansıtacak şekilde kültürel ve dilsel olarak uyarlanmış olup uzman görüşleri sonrasında değişiklikler yapılmıştır. Bu uyarlamaların, iletişim bozukluğu yaşayan bireylerin değerlendirilmesinde referans kaynağı olma potansiyeli bulunmaktadır.

5.2 AKA Puanlama ve Kodlama

Bu çalışmada, Richardson ve Dalton'un (2016) çalışmasına benzer şekilde, uyarlanmış kontrol listeleri kullanılarak kodlama yapılmıştır. Sağlıklı katılımcıların AK'yı ya doğru üretmesi ya da hiç üretmemesi beklenmesine rağmen, tüm kodlar için normatif referans oluşturulması istendiği için çok düzeyli puanlama ve kodlama sistemi kullanılmıştır. Doğru ve tam ifadelerle "AC" kodu ve "3" puan; doğru ve eksik ifadelerle "AI" kodu ve "2" puan; yanlış ve tam ifadelerle "IC" kodu ve "2" puan; hem yanlış hem eksik ifadelerle "II" kodu ve "1" puan; hedef üretimlerin olmamasına "AB" kodu ve "0" puan verilir. AC ile AB arasında değişen AK kodlarının maksimum değerleri, söylem görevleri için kontrol listesindeki AK sayısına eşittir ve maksimum AKAs değeri, kontrol listesindeki AK sayısının üç ile çarpımına eşittir. Dolayısıyla, Sandviç prosedürel anlatma görevi 10 AK içerdiğinden dolayı, kişinin söylem üretimi sonunda alabileceği en yüksek puan 30 olurken, Kırık Pencere resim serisi görevinde 24 ve Külkedisi masalının anlatımında 102'dir (Richardson ve Dalton, 2016). Maksimum AKAs değeri, konuşmacının tüm AK'ları doğru ve eksiksiz bir şekilde ürettiğini gösterir.

5.3 Normatif Veriler

Sağlıklı katılımcıların söylem görevleri sonrasında elde etmiş olduğu AK kodlarına ve AKAs değerlerine ait istatistiksel bilgiler, hem tanımlayıcı hem tanısal amaçlı kullanılabilir.

Tanımlayıcı normlar, değerlendiricilerin bir hasta ya da danışanı, normatif örnekleme karşılaştırarak gösterdiği performansa dair bilgiler sunmaktadır (Busch vd., 2005; Richardson ve Dalton, 2016). Özellikle sağlıklı katılımcılardan beklenen 'AC ve AB' kodlu AK'ların, bu çalışmada da diğer kodlara göre üretiminin daha fazla olduğu görülmüş ve bu kodlar ile AKAs değerlerinin, sağlıklı katılımcılarda performans aralığı geniş ve değişken olduğu ortaya çıkmıştır. Danışanların söylem becerilerini değerlendirilirken, 'AC, AB ve AKAs' değerlerine ait normatif bilgileri göz önünde bulundurarak kişinin performansını (ortalamada, ortamala altında, ortalama üstünde) açıklama imkanı sağlayabilir. Sonuç olarak gelecek araştırmalarda, normatif bilgiler referans olarak kullanılabilir.

Tanısal normlar, kontrol grubunda en az değişkenlik gösteren alanlara odaklanmaktadır (Busch vd., 2005; Richardson ve Dalton, 2016). Çalışmalarda, kontrol grubunun yanlış veya eksik AK üretimi sonucunda alınan 'AI, IC ve II' kodlarının ya hiç üretilmediği ya da nadiren üretildiği ortaya konmuştur (Kong, 2009; Nicholas ve Brookshire, 1993,1995; Richardson ve Dalton, 20016). Bu bulgularla birlikte, bu çalışmada Sandviç prosedürel anlatma görevi, Kırık Pencere resim serisi anlatma görevi ve Külkedisi masalının yeniden anlatma görevinde, bu kodlar nadiren üretilmiş ya da hiç üretilmemiştir. Külkedisi masalı görevinde, diğer görevlere kıyasla, doğru ve eksik AK üretimi sonucunda alınan 'AI' kodu ve yanlış ve eksik AK üretimi sonucunda alınan 'II' kodlu üretimlerin sayısının artmış olduğu gözlemlenmiş ancak bu üretimlerin, 'AC' ve 'AB' kodlu üretimler kadar fazla olmadığı tespit edilmiştir. Eksik ve yanlış AK'lar varlığında alınan bu kodların, özellikle Külkedisi masalı görevinde daha sık görülmesi, yetişkinler için kültürel değişiklikten ve bellek becerilerinin etkilenmesinde dolaylı olabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak bu üç söylem görevinde de 'AI, IC ve II' kodlarının varlığı tanısal amaçlı kullanılabilir. Bu kodların varlığı ve sıklığı patolojik bir durumu işaret edebilir (Brandão vd., 2009; Richardson ve Dalton, 2016).

5.4 Hipotezlerin Doğrulanması

5.4.1 AKAs Yaş İlişkisi

Bu çalışmada, AKAs ile yaş arasındaki ilişki incelenmiştir. Sandviç prosedürel anlatma ve Külkedisi masalı söylem görevlerinde, AK üretiminde yaşa bağlı farklılıklar gözlemlenmiştir. 60–79 yaş aralığındaki katılımcıların, 20–39 yaş aralığındaki katılımcılara göre daha düşük AKAs elde ettiği bulunmuştur. Bu sonuç Richardson ve Dalton (2016) ve Yazu vd. (2021), çalışmalarıyla tutarlıdır. Richardson ve Dalton'un çalışmasında, 60–79 yaş aralığındaki katılımcılar ile 80 yaş ve üzerindeki yaşlı katılımcıların, 20–39 yaş ve 40–59 yaş aralığındaki daha genç katılımcılara göre, daha düşük AKAs elde etmiş olduğu ve daha fazla AB kodu içeren ifadelerinin olduğu ortaya koyulmuştur. Benzer şekilde, Yazu vd. (2021), çalışmasında 20–39 yaş aralığındaki genç yetişkin grubun ve 40–59 yaş aralığındaki orta yaş yetişkin grubun AKAs sonucunun daha iyi olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmayla tutarlı olarak genç yetişkin grup ile orta yaş yetişkin grup arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Çalışmada kullanılan Kırık Pencere resim açıklama görevinde ise yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık gözlenememiştir. Richardson ve Dalton (2016), çalışmasında da aynı bulgu elde edilmiştir.

Bu bulgular, yaşlanmanın bilişsel ve görsel algı becerileri üzerindeki etkilerini göz önünde bulundurulduğunda, yaşlı bireylerin söylem üretiminde gençlere göre, daha fazla güçlük yaşayabileceklerine dair literatüre ek kanıt sağlamaktadır. Yaşlı bireyler arasında söylem üretiminin yaş ve bilişsel işlevlerden etkilendiğini bildiren çalışmalar mevcuttur (Dipper ve Pritchard, 2017; Kemper ve Anagnopoulos, 1989; Yazu, 2021). Ayrıca, görsel algı becerileri de yaşlanma ve bilişsel işlevlerdeki düşüşten etkilenebilir (Yazu, 2021) ve bu durum, özellikle Külkedisi masalı görevlerinde kullanılan görsellerin yaşlı bireyler tarafından tanınması ve anlamlandırılmasında zorluk yaşanmasına, dolayısıyla sözel becerilerde bozulma olarak ortaya çıkmasına neden olabilir. AKAs puanları, yaşa bağlı bilişsel değişimlerin dilsel performans üzerindeki etkilerini anlamada gelecek araştırmalarda kullanılabilir.

5.4.2 AKAs Cinsiyet İlişkisi

Cinsiyet ve AKAs ilişkisi incelendiğinde; söylem görevleri sonucunda elde edilen AKAs değeri, kişilerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir. Cinsiyetin, dil ve söylem becerilerindeki etkisini araştıran çalışmalarda, farklı sonuçlar görülmüştür. Kadınların daha fazla konuştuğunu ve cümle kurduğunu dolayısıyla daha fazla üretime sahip olduğunu bildiren çalışmalar mevcut olduğu gibi (Maxim ve Bryan, 1994; Obler, 1980), yaşlı erkeklerin görüşmelerde kadınlardan daha fazla üretime sahip olduğunu belirten çalışmalar da mevcuttur (Ceccaldi vd., 1996).

Snitz vd. (2009) tarafından, cinsiyet değişkeninin dil performansını, yaş ve eğitim düzeyi kriterlerine göre daha az etkili olduğunu bildirilirken, Richardson vd. (2021), cinsiyetin hem afazisi olan kişiler de hem de beyin hasarı olmayan kişilerde, AK üretiminde, sıralama ve hikaye dilbilgisinde anlamlı belirleyici olduğu bildirilmiştir. Bu bulgular, cinsiyet ve dil becerilerinin ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Cinsiyet değişkeninin etkisi, özellikle Külkedisi masalının yeniden anlatma görevinde gözlemlenebileceği ve bu masalın, kadınlar tarafından erkeklere kıyasla daha detaylı anlatması beklenebileceği varsayımlarıyla, Fromm vd. (2011), Külkedisi masalının yeniden anlatma görevi kullanılarak afazisi olan ve olmayan katılımcılar üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Külkedisi masalını anlatma görevinin, afazisi olan ve olmayan bireylerde, toplam ifade ve sözcük sayısının cinsiyete bağlı olarak değişmediğini bildirilmiştir. Bu bulguların aksine Troyer (2000), dil ve söylem becerilerinin cinsiyet ile ilişkisi olmadığını bildirmiştir.

Bu çalışmada, üretilen söylemlerde sözcüksel çeşitlilik, ifadelerin uzunluğu, kullanılan cümle yapıları analiz edilmemiştir. AKA'nın temel amacı olan, üretilen söylemin ne kadar doğru ve eksiksizliğini değerlendirilerek ifadenin bilgilendiriciliği ölçülmüştür. AKAs değerlerinin, cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği bulgusu, kadın ve erkek katılımcıların üretmiş olduğu söylemlerdeki bilgilendiriciliğini, bireysel farklılıklar oluşturabileceğini düşündürmektedir. Bu çeşitli bulgular, cinsiyetin, değerlendirilen söylem becerileri performansı üzerinde kesin bir etkisi olmadığı görülmektedir. Etkisini anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

5.4.3 AKAs Eğitim Durumu İlişkisi

Eğitim düzeyi ve AKAs ilişkisi incelenmiştir. Sandviç görevi, Kırık Pencere, Külkedisi masalı söylem görevlerinden elde edilen AKAs değerlerinin, katılımcıların eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Eğitim düzeyinin, yaşlanmaya karşı beyinde koruyucu bir etkisi olduğunu ortaya koyduğu bulgusu, yüksek eğitim düzeyi gösteren yaşlıların, dil ve söylem becerilerinin gençlere göre anlamlı fark göstermeyeceğini düşündürmektedir (Kim vd., 2015). Juncos-Rabadan (1996), eğitim düzeyi arttıkça hikaye anlatma becerilerinin güçlendiğini ve eğitimin söylem performansına olumlu katkı sağladığını belirtmiştir. Benzer şekilde, Karla (2019) çalışmasında, yüksek eğitimli grubun, düşük eğitimli gruba kıyasla daha doğru ve eksiksiz ifadeler ürettiğini ortaya koymuştur. Richardson vd. (2021), eğitim düzeyinin AK üretimi, sıralama ve hikaye dilbilgisi üzerindeki etkileri incelenmiştir, afazisi olan katılımcıları ve beyin hasarı olmayan katılımcıları dahil ederek gerçekleştirdikleri çalışmada, eğitim düzeyinin afazisi olan katılımcılarda anlamlı bir belirleyici olduğunu ancak beyin hasarı olmayan katılımcılar için aynı durumun geçerli olmadığını ortaya koymuşlardır.

Bu çalışmada, AK üretimi ve AKAs değerlerine odaklanılmış ve eğitim düzeyi ile bu bileşenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Sağlıklı katılımcıların dahil edildiği bu çalışmada, Richardson vd. (2021)'in, bulgularıyla uyumlu olarak, eğitim düzeyi ile AKAs arasında anlamlı fark gözlemlenmemiştir. İletişim bozukluğu yaşayan bireylerde, eğitim düzeyinin AKAs üzerindeki etkisi araştırılarak literatüre katkı sağlanabilir.

5.4.4 AKAs Söylem Görevleri İlişkisi

Stark vd. (2022), bazı söylem görevlerinin, dilin farklı alanlarında daha hassas olabileceği ve uzun süreli bellek becerileri, yürütücü işlev becerileri gibi farklı bilişsel becerilerin koordinasyonu gerektiğinden dolayı söylem türlerinin ayrı ayrı araştırılmasını önermektedir. Richardson ve Dalton (2016) çalışmasında, farklı söylem görevlerinin katılımcıların performansında farklılıklar ortaya koyduğunu göstermektedir. Araştırmalar, tekli resim açıklama görevlerinin, resim serilerini

açıklama görevlerine kıyasla daha açıklayıcı söylemler ortaya çıkabileceğini göstermektedir (Richardson ve Dalton, 2016; Olness vd., 2002). Ulatowska vd. (1981), çalışmasında, prosedürel açıklama görevlerinin; resim serilerini açıklama görevi ve hikaye anlatımı görevine göre daha basit bir dil ortaya koyduğu bulmuştur.

Çalışmamızda, söylem görevleri ve AKAs değerleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Özellikle, Sandviç, Kırık Pencere ve Külkedisi görevleri arasındaki pozitif yönde orta düzeydeki ilişkiler, söylem becerisi güçlü olan bireylerin farklı görev türlerinde de genel olarak iyi performans sergileyebileceğini düşündürmektedir.

5.4.5 AKA- Güvenilirlik

Yazu vd. (2021) tarafından kullanılan prosedüre benzer bir prosedür uygulanmıştır. 20–39 yaş aralığı, 40–59 yaş aralığı ve 60 yaş ve üzerinde olan üç farklı yaş grubundan 60 sağlıklı, ana dili Japonca olan bireyler ile afazisi olan 20 bireyi çalışmaya dahil ederek, ‘Külkedisi masalının yeniden anlatımı, Kırık Pencere resim serisinin anlatımı ve Fıstık ezme ve reçelli sandviç prosedür görevleri’ kullanılmıştır. Bu çalışmaya, aynı yaş aralığındaki katılımcılar dahil edilerek aynı söylem görevleri kullanılmıştır ancak çalışmaya sadece sağlıklı katılımcılar dahil edilmiştir. Güvenilirlik analizleri de sağlıklı katılımcıların AKAs değerleriyle yapılmıştır.

Bu araştırmada, AKAs değerleri düzeyinde güvenilirlik analizleri yapılmıştır, kodlar üzerinde güvenilirlik analizi yapılmamıştır. Bağımsız değerlendiriciler arası uyum düzeyinin pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı iyi/mükemmel bir uyum gösterdiği bulunmuştur. Test- tekrar test güvenilirliğinde, pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgular, AKA'nın Türkçe uyarlamasının normatif verilerinin sağlıklı yetişkinlerin söylemlerinde kullanılmasının güvenilir olduğuna işaret etmektedir.

Önceki çalışmalardaki güvenilirlik bulguları, Boyle (2014), Nicholas ve Brookshire (1993) çalışmalarında, sağlıklı ve afazisi olan katılımcıların değerlendiriciler arası güvenilirliğini % 80 üzerinde olduğunu bulmuştur. Kong (2009, 2011), çalışmalarında, değerlendiriciler arası güvenilirliğin görülenden daha güçlü bir korelasyona sahip olduğunu bildirmiştir. AKA test- tekrar test güvenilirliği, hem yakın

sürelili (< 2 hafta arayla) alınan ölçümlerde, hem de uzun süreli (yaklaşık 1 yıllık) ölçümlerde rapor edilmiştir (Boyle, 2014; Kong, 2011; Nicholas ve Brookshire, 1993, 1995). Çeşitli istatistiklerin kullanılmasına rağmen yakın süreli ve uzun süreli ölçümlerde AB, AI ve AC kodları için iyi düzeyli güvenilirlik elde edilmiştir. Yanlış bilgi içeren kavramların varlığında (IC ve II kodları) daha düşük düzeyde güvenilirlik bulunmuştur (Richardson ve Dalton, 2016).

Özetle, tipik yaşlanma sürecinde, bireylerin iletişim becerilerinde değişiklikler gözlenebilir ve bu değişikliklerin iletişim işlevleri üzerindeki etkisi kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Tipik yaşlanma ile meydana gelen iletişim işlevlerindeki değişikliklerin, patolojik bir durumdan kaynaklanabilecek iletişim işlevlerindeki değişikliklerden ayırt etmek önemlidir. Söylem becerilerinin değerlendirilmesi, bu bağlamda, iletişim bozukluklarının fark edilmesi açısından kritik önem taşımaktadır (Dipper ve Pritchard, 2017).

Bu çalışma, AKA'nın Türkçe uyarlamasının sağlıklı yetişkinlerin söylemlerinde güvenilir olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmada elde edilen AKAs değerlerinin, yaş ve söylem görevleriyle anlamlı bir ilişki gösterdiği ancak eğitim düzeyi ve cinsiyet ile anlamlı bir ilişki göstermediğini ortaya koymuştur.

Çalışmada elde edilen normatif veriler, iletişim bozukluğu olan ve olmayan bireylerin ayırt edilmesinde kullanılabilir. Ayrıca, danışanların söylem performanslarının tanımlanması ve değerlendirilmesi süreçlerinde AKA'nın etkin bir araç olarak kullanılabileceği düşünülmektedir. AKA'nın, dil ve söylemle ilgili klinik uygulama ve araştırmalarda kullanılabilecek bir araç olduğu düşünülmektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1 Sonuçlar

1. Söylem görevleri sonucunda elde edilen AKAs değerlerinin, sağlıklı katılımcılarda performans aralıklarının geniş ve değişken olduğu ortaya çıkmıştır.

2. AK kodlarının varlığı tanımlayıcı ve tanısal amaçlarla kullanılabilir. ‘AC ve AB’ kodlarının tanımlayıcı istatistikleri, değerlendiricinin bir danışanın performansını, normatif örnekleme karşılaştırmak amacıyla; ‘AI, IC ve II’ kodlarının tanımlayıcı istatistikleri, patolojik veya anormal bir durumu tespit edebilmek amacıyla kullanılabilir.

3. AKAs ile yaş arasında anlamlı ilişki Sandviç prosedürel anlatma görevinde ve Külkedisi masalının yeniden anlatım görevlerinde bulunmuştur. Bu görevlerde, 20–39 yaş aralığındaki kişilerin, 60–79 yaş aralığındaki kişilere göre skorlarının anlamlı biçimde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

4. AKAs ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

5. AKAs ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

6. AKAs ile söylem görevleri arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

7. AKA'nın bağımsız değerlendiriciler arası uyum düzeyinin pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı iyi/mükemmel bir uyum gösterdiği saptanmıştır.

8. AKA'nın test tekrar test güvenilirliğinde pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişki saptanmıştır.

Sonuç olarak; herhangi bir patolojiye bağlı iletişim bozukluklarını ayırt etmek için asıl önemli olan tipik performans ve varyasyon hakkında fikir vermektir (Boyle, 2014). Söylem analizleri, klinik ve araştırma amaçlı olarak DKT'ler tarafından

bireylerin dil ve iletişim sorunlarını ayırt etmek ve bu sorunlara çözüm üretmek için kullanılır (Cherney vd., 1998; Hadley, 1998).

Bu çalışma, AKA'nın Türkçe konuşan sağlıklı yetişkin bireyler için kültürel uyarlamasının yapılması, normatif verilerin oluşturulması, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve söylem görevlerinin AKAs üzerindeki etkisinin araştırılması ve Türkçe AKA'nın güvenilirliğinin incelenmesine odaklanmıştır. AKA'nın Türkçe versiyonunun güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu doğrulamış ve Türk kültürüne özgü normatif veriler sunmuştur.

AKA'nın Türkiye'de, dil ve söylemle ilgili klinik araştırmalarda yararlı bir katkı sunabileceğini göstermektedir. AKA hakkında detaylı bilgi Aphasiabank web sitesinde mevcuttur (AphasiaBank, n.d.). Ancak Türkçe için henüz böyle bir veri mevcut değildir.

6.2 Öneriler

1. Kullanılan söylem görevleri, kültürümüze daha uygun hale getirilebilir.
2. Örneklem büyüklüğü artırılabilir.
3. Güvenilirlik ölçümleri sınırlı sayıdaki katılımcıların söylemleriyle ve AKAs değerleri üzerinde yapılmıştır. Gelecek araştırmalarda, daha fazla katılımcının söylemleriyle ve kullanılan kodlarında dahil edilerek güvenilirlik ölçümü yapılabilir.
4. Elde edilen sonuçlar, AKA'nın Türkçe versiyonunun normatif veriler oluşturma konusunda yeterli olduğunu göstermektedir. Ancak, bu çalışma yalnızca sağlıklı bireyler üzerinde yapılmıştır, bu nedenle ilerleyen çalışmalarda iletişim bozukluğu yaşayan bireyler üzerinde de uygulamalar yapılarak bulguların geçerliliği artırılabilir.
5. Gelecek araştırmalar, AKA'nın daha geniş demografik gruplar ve farklı sağlık koşullarındaki bireyler üzerindeki uygulamalarıyla genişletilebilir.

7. KAYNAKLAR

- Aaronson, N. K., Acquadro, C., Alonso, J., Apolone, G., Bucquet, D., Bullinger, M., Bungay, K., Fukuhara, S., Gandek, B., & Keller, S. (1992). International quality of life assessment (IQOLA) project. *Quality of life research : an international journal of quality of life aspects of treatment, care and rehabilitation*, 1(5), 349–351. <https://doi.org/10.1007/BF00434949>
- Acarlar, F., & Johnston, J. R. (2011). Acquisition of Turkish grammatical morphology by children with developmental disorders. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 46(6), 728–738. <https://doi.org/10.1111/j.1460-6984.2011.00035.x>
- Acevedo, A., Loewenstein, D. A., Barker, W. W., Harwood, D. G., Luis, C., Bravo, M., Hurwitz, D. A., Aguero, H., Greenfield, L., & Duara, R. (2000). Category Fluency Test: Normative data for English- and Spanish-speaking elderly. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 6(7), 760–769. <https://doi.org/10.1017/s1355617700677032>
- Akkoyunlu, B., & Yilmaz, M. (2005). Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlık Düzeyleri ile İnternet Kullanım Sıklıkları ve İnternet Kullanım Amaçları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 19(5), 1–14.
- Akoğlu, G. (2011). *Gelişimsel dil bozukluğu olan ve normal gelişim gösteren çocuklarda sözdizimini anlama becerileri ile sözel çalışma belleği ilişkisinin incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Anderson, G. J. (2012). Aging and vision: changes in function and performance from optics to perception. *Wiley Interdisciplinary Reviews Cognitive Science*, 3(3), 403–410. <https://doi.org/10.1002/wcs.1167>
- AphasiaBank. (n.d.). *Main concept analysis*. Erişim: 15 Ocak 2024 <https://aphasia.talkbank.org/discourse/MainConcepts/>
- Arbuckle, T. Y., & Gold, D. P. (1993). Axging, inhibition, and verbosity. *Journal of Gerontology*, 48(5), 225–232. <https://doi.org/10.1093/geronj/48.5.p225>
- Arbuckle, T. Y., Pushkar, D., Bourgeois, S., & Bonneville, L. (2004). Off-Target verbosity, everyday competence, and subjective Well-Being. *Gerontology*, 50(5), 291–297. <https://doi.org/10.1159/000079126>
- Armstrong, E. (2000). Aphasic discourse analysis: The story so far. *Aphasiology*, 14(9), 875–892. <https://doi.org/10.1080/02687030050127685>
- Ash, S., Moore, P., Antani, S., McCawley, G., Work, M., & Grossman, M. (2006). Trying to tell a tale. *Neurology*, 66(9), 1405–1413. <https://doi.org/10.1212/01.wnl.0000210435.72614.38>

- Aslan M., & Hocoğlu Ç. (2017). Yaşlanma ve yaşlanma dönemiyle ilişkili psikiyatrik sorunlar. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 53–62.
- Atay, H. (2007). Söylem analizi kavramının yapıları ve işlem akışı. In A.Yüksel., B. Mil., Y. Bilim. (Eds.), *Nitel araştırma: neden, nasıl, niçin?* (s. 169–180). Detay Yayıncılık.
- Baddeley, A. (1992). Working memory. *Science*, 255(5044), 556–559. <https://doi.org/10.1126/science.1736359>
- Brady, M., Armstrong, L., & Mackenzie, C. (2005). Further evidence on topic use following right hemisphere brain damage: Procedural and descriptive discourse. *Aphasiology*, 19(8), 731–747. <https://doi.org/10.1080/02687030500141430>
- Brandão, L., Castelló, F. G., Van Dijk, T. A., De Mattos Pimenta Parente, M. A., & Peña-Casanova, J. (2009). Cognition and discourse production in Alzheimer's disease: Using informative prompts. *Psychology & Neuroscience*, 2(2), 147–155. <https://doi.org/10.3922/j.psns.2009.2.006>
- Bortfeld, H., Leon, S. D., Bloom, J. E., Schober, M. F., & Brennan, S. E. (2001). Disfluency rates in conversation: effects of age, relationship, topic, role, and gender. *Language and Speech*, 44(2), 123–147. <https://doi.org/10.1177/00238309010440020101>
- Boyle, M. (2014). Test–Retest stability of word retrieval in aphasic discourse. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 57(3), 966–978. https://doi.org/10.1044/2014_jslhr-1-13-0171
- Burke, D.M., MacKay, D.G., & James, L.E. (2000). Theoretical approaches to language and aging. In T. Perfect & E. Maylor (Eds.), *Models of cognitive aging* (pp. 204–237). Oxford, U.K.: Oxford University Press.
- Burke, D. M., & Shafto, M. A. (2004). Aging and language production. *Current Directions in Psychological Science*, 13(1), 21–24. <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2004.01301006.x>
- Busch, R. M., Chelune, G. J., & Suchy, Y. (2005). Using norms in neuropsychological assessment of the elderly. In D. K. Attix & K. A. Velsh-Bohmer (Eds.), *Geriatric Neuropsychology: Assessment and Intervention* (pp. 133–157). New York, NY: Guilford Press.
- Cangöz, B. (2009). Yaşlılıkta bilişsel ve psikolojik değişim. In Y.G Kutsal (Ed.), *Geriatric: Yaşlı Sağlığına Multidisipliner Yaklaşım* (s. 99–104). Türk Eczacıları Birliği Eczacılık Akademisi Yayını.

- Canlı, B. (2024). *Afazinin eşlik etmediği iskemik inmelerde dilin mikroyapısal ve makroyapısal özelliklerinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Atlas Üniversitesi.
<https://acikerisim.atlas.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12900/419/848272.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ceccaldi, M., Joannette, Y., Tikhomirof, F., Macia, M., & Poncet, M. (1996). The effects of Age-Induced changes in communicative abilities on the type of aphasia. *Brain and Language*, 54(1), 75–85.
<https://doi.org/10.1006/brln.1996.0061>
- Cherney, L. R. , Coelho, C. A. , & Shadden, B. B. (1998). Analyzing discourse in communicatively impaired adults. *Aspen Publishers*.
- Cohen, G., & Faulkner, D. (1989). Age differences in source forgetting: Effects on reality monitoring and on eyewitness testimony. *Psychology and Aging*, 4(1), 10–17. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.4.1.10>
- Cooper, P. V. (1990). Discourse Production and Normal aging: Performance on oral picture description tasks. *Journal of Gerontology*, 45(5), 210–214.
<https://doi.org/10.1093/geronj/45.5.p210>
- Connor, L. T. (2001). Memory in Old Age: Patterns of Decline and Preservation. *Seminars in Speech and Language*, 22(02), 119–128. <https://doi.org/10.1055/s-2001-13936>
- Criel, Y., Deleu, M., De Groote, E., Bockstael, A., Kong, A. P., & De Letter, M. (2021). The Dutch main concept analysis: translation and establishment of normative data. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 30(4), 1750–1766. https://doi.org/10.1044/2021_ajslp-20-00285
- Çelik, H., & Ekşi, H. (2013). Söylem analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27), 99–117.
- Dalton, S. G., & Richardson, J. D. (2015). Core-Lexicon and Main-Concept production during Picture-Sequence description in adults without brain damage and adults with aphasia. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 24(4). https://doi.org/10.1044/2015_ajslp-14-0161
- Dalton, S. G. H., & Richardson, J. D. (2019). A Large-Scale comparison of main concept production between persons with aphasia and persons without brain injury. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 28(1S), 293–320. https://doi.org/10.1044/2018_ajslp-17-0166
- Dede G., & Flax J.K. (2016). Language comprehension in aging. In H. H. Wright (Ed.), *Cognition, Language and Aging* (pp. 107-133). John Benjamins Publishing Company.
- Dehn, M. J. (2010). *Long-Term memory problems in children and adolescents*. <https://doi.org/10.1002/9781118269688>

- Dipper, L. T., & Pritchard, M. (2017). Discourse: assessment and therapy. In *InTech eBooks*. <https://doi.org/10.5772/intechopen.69894>
- Doyle, P. J., Goda, A. J., & Spencer, K. A. (1995). The communicative informativeness and efficiency of connected discourse by adults with aphasia under structured and conversational sampling conditions. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 4(4), 130–134. <https://doi.org/10.1044/1058-0360.0404.130>
- Durgun, B. & Tümerdem, Y. (1997). Kentleşme ve yaşlılara sunulan hizmetler. *Geriatrici*, 2(3), 115–120.
- Engin, A. O., Calapoğlu, M., & Gürbüzöğlü, S. (2008). Uzun süreli bellek ve öğrenme. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 251–262. [https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/sobedergi/file/02%20\(17\).pdf](https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/sobedergi/file/02%20(17).pdf)
- Elliott, R. (1996). Discourse analysis: exploring action, function and conflict in social texts. *Marketing Intelligence & Planning*, 14(6), 65–68. <https://doi.org/10.1108/02634509610131171>
- Erbaş, D., (2012). Güvenirlilik. In: *Eğitim ve Davranış Bilimlerinde Tek-Denekli Araştırmalar* (ss. 109-132). Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Fergadiotis, G., Wright, H. H., & Capilouto, G. J. (2011). Productive vocabulary across discourse types. *Aphasiology*, 25(10), 1261–1278. <https://doi.org/10.1080/02687038.2011.606974>
- Folstein, M. F., Folstein, S. E., & McHugh, P. R. (1975). “Mini-mental state.” *Journal of Psychiatric Research*, 12(3), 189–198. [https://doi.org/10.1016/0022-3956\(75\)90026-6](https://doi.org/10.1016/0022-3956(75)90026-6)
- Foverskov, E., Glymour, M. M., Mortensen, E. L., Holm, A., Lange, T., & Lund, R. (2018). Education and Cognitive Aging: Accounting for selection and confounding in linkage of data from the Danish Registry and Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe. *American Journal of Epidemiology*, 187(11), 2423–2430. <https://doi.org/10.1093/aje/kwy162>
- Fromm, D., MacWhinney, B., Forbes, M., & Holland, A. (2011). Is the Cinderella Task Biased for Age or Sex? *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 23, 122–123. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.09.200>
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10th ed.). Boston: Pearson.
- Glosser, G., & Deser, T. (1991). Patterns of discourse production among neurological patients with fluent language disorders. *Brain and Language*, 40(1), 67–88. [https://doi.org/10.1016/0093-934x\(91\)90117-j](https://doi.org/10.1016/0093-934x(91)90117-j)

- Glosser, G., & Deser, T. (1992). A comparison of changes in macrolinguistic and microlinguistic aspects of discourse production in normal aging. *Journal of Gerontology*, 47(4), 266–272. <https://doi.org/10.1093/geronj/47.4.p266>
- Gold, D., Arbuckle, T., & Andres, D. (1994). Verbosity in older adults. In *SAGE Publications, Inc. eBooks* (pp. 107–129). <https://doi.org/10.4135/9781483326832.n6>
- Gürbüz, S. & Şahin F. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz* (5. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Güngen, C., Ertan, T., Eker, E., Yaşar, R., & Engin, F. (2002). Standardize Mini Mental Testinin Türk toplumunda hafif demans tanısında geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13, 273–281.
- Hadley, P. A. (1998). Language sampling protocols for eliciting Text-Level discourse. *Language Speech and Hearing Services in Schools*, 29(3), 132–147. <https://doi.org/10.1044/0161-1461.2903.132>
- Hayes, B. (2008). *Introductory Phonology*. John Wiley & Sons.
- Horton, W. S. (2017). Theories and approaches to the study of conversation and interactive discourse. In: *The Routledge Handbook of Discourse Processes*, (2nd ed., pp. 22-68). Taylor and Francis.
- Hopper, T., Holland, A., & Rewega, M. (2002). Conversational coaching: Treatment outcomes and future directions. *Aphasiology*, 16(7), 745–761. <https://doi.org/10.1080/02687030244000059>
- Hoover, E., DeDe, G., & Maas, E. (2021). A randomized controlled trial of the effects of group conversation treatment on monologic discourse in aphasia. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 64(12), 4861–4875. https://doi.org/10.1044/2021_jslhr-21-00023
- Hough, M. S., & Barrow, I. (2003). Descriptive discourse abilities of traumatic brain-injured adults. *Aphasiology*, 17(2), 183–191. <https://doi.org/10.1080/729255221>
- Hoyer, W., & Bessette-Symons, B. (2010). The Neuroscience of aging and cognition. In *Elsevier eBooks* (pp. 340–344). <https://doi.org/10.1016/b978-0-08-044894-7.00502-9>
- Juncos-Rabadan, O. (1996). Narrative Speech in the elderly: Effects of age and Education on telling stories. *International Journal of Behavioral Development*, 19(3), 669–685. <https://doi.org/10.1080/016502596385758>
- Juncos-Rabadán, O., Pereiro, A. X., & Rodríguez, M. S. (2005). Narrative speech in aging: Quantity, information content, and cohesion. *Brain and Language*, 95(3), 423–434. <https://doi.org/10.1016/j.bandl.2005.04.001>

- Kemper, S., & Anagnopoulos, C. (1989). Language and aging. *Annual Review of Applied Linguistics*, 10, 37–50. <https://doi.org/10.1017/s0267190500001203>
- Kim, J. P., Seo, S. W., Shin, H. Y., Ye, B. S., Yang, J., Kim, C., Kang, M., Jeon, S., Kim, H. J., Cho, H., Kim, J., Lee, J., Kim, S. T., Na, D. L., & Guallar, E. (2015). Effects of education on aging-related cortical thinning among cognitively normal individuals. *Neurology*, 85(9), 806–812. <https://doi.org/10.1212/wnl.0000000000001884>
- Kintsch, W., & Van Dijk, T. A. (1978). Toward a model of text comprehension and production. *Psychological Review*, 85(5), 363–394. <https://doi.org/10.1037/0033-295x.85.5.363>
- Kılıç, C. (1996). Genel Sağlık Anketi: Güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 7(1), 3–9.
- Klencklen, G., Lavenex, P. B., Brandner, C., & Lavenex, P. (2017). Working memory decline in normal aging: Memory load and representational demands affect performance. *Learning and Motivation*, 60, 10–22. <https://doi.org/10.1016/j.lmot.2017.09.002>
- Kong, A. P. (2009). The use of main concept analysis to measure discourse production in Cantonese-speaking persons with aphasia: A preliminary report. *Journal of Communication Disorders*, 42(6), 442–464. <https://doi.org/10.1016/j.jcomdis.2009.06.002>
- Kong, A. (2011). The main concept analysis in Cantonese aphasic oral discourse: External validation and monitoring chronic aphasia. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 54, 148–159. [https://doi.org/10.1044/1092-4388\(2010/09-0240\)](https://doi.org/10.1044/1092-4388(2010/09-0240))
- Kong, A. P., Whiteside, J., & Bargmann, P. (2015). The Main Concept Analysis: Validation and sensitivity in differentiating discourse produced by unimpaired English speakers from individuals with aphasia and dementia of Alzheimer type. *Logopedics Phoniatrics Vocology*, 41(3), 129–141. <https://doi.org/10.3109/14015439.2015.1041551>
- Kong, A. P., & Yeh, C. (2015). A Taiwanese Mandarin Main Concept Analysis (TM-MCA) for quantification of aphasic oral discourse. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 50(5), 580–592. <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12157>
- Kong, A. P. (2021). Dialectally-sensitive norms of the Spanish version of Main Concept Analysis (Span-MCA) for quantifying neurogenically impaired spoken discourse. *Revista De Investigación En Logopedia*, 11(2), e69932. <https://doi.org/10.5209/rlog.69932>

- Leaman, M. C., & Edmonds, L. A. (2020). Measuring global coherence in people with aphasia during unstructured conversation. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 30(1S), 359–375. https://doi.org/10.1044/2020_ajslp-19-00104
- Lovelace, E. A., & Twohig, P. T. (1990). Healthy older adults' perceptions of their memory functioning and use of mnemonics. *Bulletin of the Psychonomic Society*, 28(2), 115–118. <https://doi.org/10.3758/bf03333979>
- MacKenzie, C. (2000). Adult spoken discourse: the influences of age and education. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 35(2), 269–285. <https://doi.org/10.1080/136828200247188>
- MacWhinney, B., Fromm, D., Holland, A., Forbes, M., & Wright, H. (2010). Automated analysis of the Cinderella story. *Aphasiology*, 24(6–8), 856–868. <https://doi.org/10.1080/02687030903452632>
- Malkoç, G. (2012). Bilişsel Psikoloji. In Z. Cemalcılar, (Ed.). *Psikolojiye Giriş İçinde* (Ünite 4). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Mauranen, A. (2023). Discourse reflexivity in monologue. In *De Gruyter eBooks* (pp. 152–183). <https://doi.org/10.1515/9783110295498-007>
- Marini, A., & Andreetta, S. (2016). Age-related effects on language production. In *John Benjamins Publishing Company eBooks* (pp. 55–79). <https://doi.org/10.1075/z.200.03mar>
- Maviş, İ., & Özbabalık, D. (2006). Yaşlılıkta nörolojik temelli iletişim sorunları ve dil ve konuşma terapisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 1 - 17.
- Maxim, J., Bryan, K., & Thompson, I. (1994). *Language of the elderly : a clinical perspective*. Whurr Publishers.
- McLean, M., Bailey Jr., D., B., & Wolery, M. (1996). Assessing communication skills. *Assesing Infants and Preschoolers with Special Needs*. Prentice Hall, Ohio, USA.
- McLean, M. E., Bailey, D. B., & Wolery, M. (1996). *Assessing Infants and Preschoolers with Special Needs*. Prentice Hall.
- Menn, L., Reilly, K. F., Hayashi, M., Kamio, A., Fujita, I., & Sasanuma, S. (1998). The interaction of preserved pragmatics and impaired syntax in Japanese and English aphasic speech. *Brain and Language*, 61(2), 183–225. <https://doi.org/10.1006/brln.1997.1838>
- Mohajan, H. K. (2017). Two criteria for good measurements in research: Validity and reliability. *Annals of Spiru Haret University Economic Series*, 17(4), 59–82. <https://doi.org/10.26458/1746>

- Mortensen, L., Meyer, A. S., & Humphreys, G. W. (2005). Age-related effects on speech production: A review. *Language and Cognitive Processes*, 21(1–3), 238–290. <https://doi.org/10.1080/01690960444000278>
- Mukundan, G. (2000-2001). Geriatric psycholinguistics a review article. In V. Swarajya Lakshmi (Ed.). *Osmania Papers In Linguistics*, (pp. 83–104)
- Mukundan, C. (2007). *Brain experience: Neuroexperiential Perspectives of Brain-mind*. Atlantic Publishers, New Delhi, India.
- Nicholas, L. E., & Brookshire, R. H. (1993a). A system for quantifying the informativeness and efficiency of the connected speech of adults with aphasia. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 36(2), 338–350. <https://doi.org/10.1044/jshr.3602.338>
- Nicholas, L. E., & Brookshire, R. H. (1993b). A system for quantifying the informativeness and efficiency of the connected speech of adults with aphasia. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 36(2), 338–350. <https://doi.org/10.1044/jshr.3602.338>
- Nicholas, L. E., & Brookshire, R. H. (1995). Presence, completeness, and accuracy of main concepts in the connected speech of Non-Brain-Damaged adults and adults with aphasia. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 38(1), 145–156. <https://doi.org/10.1044/jshr.3801.145>
- Nicholas, M., Obler, L., Albert, M., & Goodglass, H. (1985). Lexical retrieval in healthy aging. *Cortex*, 21(4), 595–606. [https://doi.org/10.1016/s0010-9452\(58\)80007-6](https://doi.org/10.1016/s0010-9452(58)80007-6)
- Obler, L. K., Au, R., Kugler, J., Melvold, J., Tocco, M., & Albert, M. L. (1994). Intersubject variability in adult normal discourse. In R. L. Bloom, L. K. Obler, S. De Santi, & J. S. Ehrlich (Eds.), *Discourse analysis and applications: Studies in adult clinical populations* (pp. 15–27). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Orange, J.B. & Purves, B. (1996). Conversational discourse and cognitive impairment: Implications for Alzheimer’s disease. *Canadian Journal of Speech-Language Pathology and Audiology*, 20(2), 151–153.
- Öztürk C., & Aktaş, B. (2007). Hemşirelik öğrencilerinin genel sağlık durumları ve bunu etkileyen bazı özelliklerin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(2), 58 – 65.
- Pereira, N., Gonçalves, A. P. B., Goulart, M., Tarrasconi, M. A., Kochhann, R., & Fonseca, R. P. (2019). Age-related differences in conversational discourse abilities a comparative study. *Dementia & Neuropsychologia*, 13(1), 53–71. <https://doi.org/10.1590/1980-57642018dn13-010006>

- Richardson, J. D., & Dalton, S. G. (2016). Main concepts for three different discourse tasks in a large non-clinical sample. *Aphasiology*, 30(1), 45–73. <https://doi.org/10.1080/02687038.2015.1057891>
- Richardson, J. D., & Dalton, S. G. H. (2019). Main concepts for two picture description tasks: an addition to Richardson and Dalton, 2016. *Aphasiology*, 34(1), 119–136. <https://doi.org/10.1080/02687038.2018.1561417>
- Richardson, J. D., Dalton, S. G., Greenslade, K. J., Jacks, A., Haley, K. L., & Adams, J. (2021). Main Concept, Sequencing, and Story Grammar Analyses of Cinderella Narratives in a Large Sample of Persons with Aphasia. *Brain Sciences*, 11(1), 110. <https://doi.org/10.3390/brainsci11010110>
- Ross, K. B. (1999). Comparison of impairment and disability measures for assessing severity of, and improvement in, aphasia. *Aphasiology*, 13(2), 113–124. <https://doi.org/10.1080/026870399402235>
- Rogalski, Y., Altmann, L. J., Plummer-D'Amato, P., Behrman, A. L., & Marsiske, M. (2010). Discourse coherence and cognition after stroke: A dual task study. *Journal of Communication Disorders*, 43(3), 212–224. <https://doi.org/10.1016/j.jcomdis.2010.02.001>
- Ruscher, J. B., & Hurley, M. M. (2000). Off-Target verbosity evokes negative stereotypes of older adults. *Journal of Language and Social Psychology*, 19(1), 141–149. <https://doi.org/10.1177/0261927x00019001007>
- Sağlam E, Özdamar EN. (2012). Yaşlanma teorileri ve tedavi yaklaşımları. *Maltepe Tıp Dergisi*, 4(1):56–61.
- Sankoff, D., & Lessard, R. (1975). Vocabulary richness: a sociolinguistic analysis. *Science*, 190(4215), 689–690.
- Schegloff, E. A., Jefferson, G., & Sacks, H. (1977). The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. *Language*, 361–382
- Schmitter-Edgecombe, M., Vesneski, M., & Jones, D. W (2000). Aging and Word-Finding A comparison of spontaneous and constrained naming tests. *Archives of Clinical Neuropsychology*, 15(6), 479–493. [https://doi.org/10.1016/s0887-6177\(99\)00039-6](https://doi.org/10.1016/s0887-6177(99)00039-6)
- Seçer, İ. (2018). *Psikolojik test geliştirme ve uyarlama süreci: SPSS ve LISREL Uygulamaları*. (2.Baskı). Anı yayıncılık
- Sertel, M., Şimşek, T. T., & Tütün, Yümin, E. (2016). Yaşlılarda kognitif durum, depresyon düzeyi ve denge arasındaki güvenliğin incelenmesi. *Journal of Exercise Therapy and Rehabilitation*, 3(3), 90–95.
- Simonet, K. (2019). *Development of a Spanish version of the Main Concept Analysis for Analyzing Oral Disordered Discourse*. STARS. <https://stars.library.ucf.edu/honorsthesis/553>

- Singh, S. (2001). A pilot study on gender differences in conversational speech on lexical richness measures. *Literary and Linguistic Computing*, 16(3), 251–264. <https://doi.org/10.1093/lc/16.3.251>
- Singhal, A. B., Biller, J., Elkind, M. S., Fullerton, H. J., Jauch, E. C., Kittner, S. J., Levine, D. A., & Levine, S. R. (2013). Recognition and management of stroke in young adults and adolescents. *Neurology*, 81(12), 1089–1097. <https://doi.org/10.1212/wnl.0b013e3182a4a451>
- Ska, B., Scherer, L. C., Flôres, O. C., De Oliveira, C. R., Netto, T. M., & Fonseca, R. P. (2009). Theoretical, behavioral and neuroimage evidence on discourse processing aging. *Psychology & Neuroscience*, 2(2), 101–109. <https://doi.org/10.3922/j.psns.2009.2.002>
- Snitz, B. E., Unverzagt, F. W., Chang, C. H., Bilt, J. V., Gao, S., Saxton, J., Hall, K. S., & Ganguli, M. (2009). Effects of age, gender, education and race on two tests of language ability in community-based older adults. *International Psychogeriatrics*, 21(6), 1051–1062. <https://doi.org/10.1017/s1041610209990214>
- Soyuer, F., & Soyuer, A. (2008). Yaşlılık ve Fiziksel Aktivite. *Journal of Turgut Ozal Medical Center*, 15(3), 219–224.
- Stark, B. C. (2019). A comparison of three discourse elicitation methods in Aphasia and Age-Matched Adults: Implications for language assessment and outcome. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 28(3), 1067–1083. https://doi.org/10.1044/2019_ajslp-18-0265
- Stark, B. C., Alexander, J. M., Hittson, A., Doub, A., Igleheart, M., Streander, T., & Jewell, E. (2022). *Test-retest reliability of microlinguistic information derived from spoken discourse in persons with chronic aphasia*. <https://doi.org/10.31219/osf.io/b3s27>
- Stark, J. A. (2010). Content analysis of the fairy tale Cinderella – A longitudinal single-case study of narrative production: “From rags to riches.” *Aphasiology*, 24(6–8), 709–724. <https://doi.org/10.1080/02687030903524729>
- Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T., & Arslansoyu, N. (2016). Yaşlılık kavramına bir bakış. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 16(1), 84–116.
- Thomas, D. (2005). *Type-Token Ratios in one teacher’s classroom talk: An investigation of lexical complexity*. University of Birmingham. <https://www.birmingham.ac.uk/documents/collegeartslaw/cels/essays/language/teaching/daxthomas2005a.pdf>
- Tınar M.Y. (1999). Çalışma Yaşamı ve Kişilik. *Mercek Dergisi*, (14) 93–97.
- Tomanbay, İ. (2002). Sosyal Rehabilitasyon-Sosyal Geriatri. In Y.G. Kutsal (Ed.), *Geriatric içinde* (s. 248–259). Ankara.

- Troen B. R. (2003). The biology of aging. *The Mount Sinai journal of medicine, New York*, 70(1), 3–22.
- Troyer, A. K. (2000). Normative data for clustering and switching on verbal fluency tasks. *Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology*, 22(3), 370–378. [https://doi.org/10.1076/1380-3395\(200006\)22:3;1-v;ft370](https://doi.org/10.1076/1380-3395(200006)22:3;1-v;ft370)
- Tümerdem, Y. (2006). Gerçek yaş, *Turkish Journal of Geriatrics*, 9(3), 195–196.
- Türkoğlu, S., Çetin, F. H., Tanır, Y., & Karatoprak, S. (2019). Working memory and neurodevelopmental disorders. *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi / Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health*, 26(2), 52–62. <https://doi.org/10.4274/tjcamh.galenos.2019.2018.11.034>
- Ulatowska, H. K., North, A. J., & Macaluso-Haynes, S. (1981). Production of narrative and procedural discourse in aphasia. *Brain and Language*, 13(2), 345–371. [https://doi.org/10.1016/0093-934X\(81\)90100-0](https://doi.org/10.1016/0093-934X(81)90100-0)
- Van Dijk T. A. (2012). A note on epistemics and discourse analysis. *The British journal of social psychology*, 51(3), 478–485. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.2011.02044.x>
- Van Dyke, J. A. (2012). The role of memory in language and communication. In *Elsevier eBooks* (pp. 94–120). <https://doi.org/10.1016/b978-0-323-07201-4.00014-3>
- Wingfield, A., & Tun, P. A. (2001). Spoken Language Comprehension in Older Adults: Interactions between Sensory and Cognitive Change in Normal Aging. *Seminars in Hearing*, 22(3), 287–302. <https://doi.org/10.1055/s-2001-15632>
- Wood, L. A., & Kroger, R. O. (2000). *Doing discourse analysis: Methods for Studying Action in Talk and Text*. SAGE.
- Wright, H. H., Capilouto, G. J., Srinivasan, C., & Fergadiotis, G. (2011). Story processing ability in cognitively healthy younger and older adults. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 54, 900–917. [https://doi.org/10.1044/1092-4388\(2010/09-0253\)](https://doi.org/10.1044/1092-4388(2010/09-0253))
- Wright, H. H., & Capilouto, G. J. (2012). Considering a multi-level approach to understanding maintenance of global coherence in adults with aphasia. *Aphasiology*, 26(5), 656–672. <https://doi.org/10.1080/02687038.2012.676855>
- Yazu, H., Kong, A. P., Yoshihata, H., & Okubo, K. (2021). Adaptation and validation of the main concept analysis of spoken discourse by native Japanese adults. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 36(1), 17–33. <https://doi.org/10.1080/02699206.2021.1915385>

- Yıldız, P. (2021). *Yaşlı bireylerin iletişim sorunlarının incelenmesi: pilot çalışma* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üsküdar Üniversitesi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=pqc0c3s2qxfuPQiVz8cYVQ&no=xZ1KmNZ63EnojlW1yubeWw>
- Yin, S., & Peng, H. (2016). The role of inhibition in age-related Off-Topic verbosity: not access but deletion and restraint functions. *Frontiers in Psychology*, 7.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00544>
- Yorkston, K. M., & Beukelman, D. R. (1980). An analysis of connected speech samples of aphasic and normal speakers. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 45(1), 27–36. <https://doi.org/10.1044/jshd.4501.27>
- Zec, R. F., Markwell, S. J., Burkett, N. R., & Larsen, D. L. (2005). A longitudinal study of confrontation naming in the “normal” elderly. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 11(06).
<https://doi.org/10.1017/s1355617705050897>

Ek-4 Uzman Görüşü Formu

SÖYLEM GÖREVLERİ

(1: Kesinlikle katılmıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum)

*Görevlerin çevirisi açık ve anlaşılırdır.

1 2 3 4 5

*Görevler herkesin seviyesine uygun bir şekildedir.

1 2 3 4 5

*Görevler söylemin ortaya çıkmasını kolaylaştırılacak şekilde hazırlanmıştır.

1 2 3 4 5

Ekleme istediğiniz başka görüş ve önerilerinizi aşağıdaki kutucuğa belirtebilirsiniz.

MCA TRAINING MANUAL

ANA KAVRAM ANALİZ EĞİTİM KILAVUZU

*Çeviriler açık ve anlaşılır bir şekilde yapılmıştır.

1 2 3 4 5

*Eğitim kılavuzu işlevseldir.

1 2 3 4 5

*Eğitim kılavuzu uygulanabilir şekilde hazırlanmıştır.

1 2 3 4 5

Ekleme istediğiniz başka görüş ve önerilerinizi aşağıdaki kutucuğa belirtebilirsiniz.

Ek-5 Kırık Pencere Resim Serisi Görevi Kontrol Listesi

AK LİSTESİ	TEMEL UNSUR 1	TEMEL UNSUR 2	TEMEL UNSUR 3
AK1	Oğlan, Çocuk, (o,herhangi bir isim)	Dışarıda (ön bahçesinde, çimenlikte, evin dışında)	
AK2	Oğlan, çocuk (o, herhangi bir isim)	Futbol (futbol topuyla, topa, futbolla*) *eğer diyalektik olarak uygansa	oynuyor, tekmeliyor, Şut çekiyor, dikeyor, pratik yapıyor
AK3	Futbol (futbol topuyla, topa, futbolla*) *eğer diyalektik olarak uygansa	Cam-Pencere	Kırılmalar (gider/çarpar/uçar/yelken açar/içeriye veya içeri girer, paramparça olur)
AK4	Adam, baba komşu, herhangi bir isim)	Oturuyor (uzanıyor, dinleniyor, rahatlıyor, içerde)	
AK5	Adam, baba komşu, herhangi bir isim)	Şaşkındı (hayrete düşmüştü, korkmuştu, çıldırmıştı, Çok olmuştu, kızgındı, üzgündü, ,mutlu değildi)	
AK6	Futbol (futbol topuyla, topa, futbolla*) *eğer diyalektik olarak uygansa	LAMBA	Kırıldı (vurdu, parçaladı, yere düşürdü)
AK7	Adam, baba komşu, herhangi bir isim)	Futbol (futbol topuyla, topa, futbolla*) *eğer diyalektik olarak uygansa	Aldı (yakalar, alır, tutar, yakalar, yakalar, sahip olur)
AK8	Adam, baba komşu, herhangi bir isim)	Pencerenin dışında (dışarıda, dışarıda, camın dışında)	Baktı

Ek-6. Sosyodemografik Bilgi Formu

SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1.Yaşınız

20-39 () 40-59 () 60-79 () 80 yaş üzeri ()

2.Cinsiyetiniz?

Kadın () Erkek ()

3.Medeni Durumunuz?

Bekar () Evli () Dul () Diğer ()

4.Eğitim Durumunuz?

()İlköğretim ()Lise ()Önlisans ()Lisans ()Y.Lisans ()Doktora

5.Doğum yeri.....

6.Ana Dil

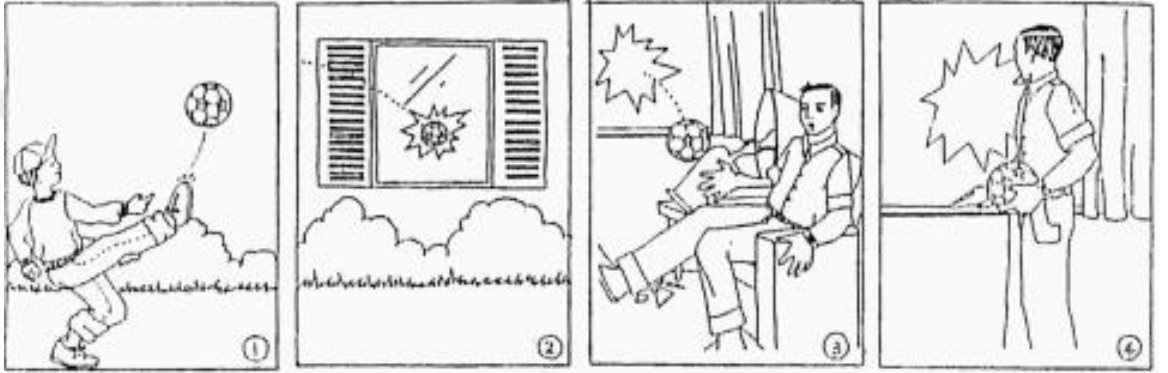
7.Konuşulan Dil Sayısı

8.Okuma--Yazma Alışkanlığı

9.Sosyal Güvence Durumu

10.Aylık Gelir

Ek-8. Kırık Pencere Resim Serisi

Ek-9. Transkripsiyon ve Puanlama Örneği

AK1-Çocuk (1)dışarıdaydı (2).

- a) erkek (erkek ismi) (Ali- Ahmet- Günan)
- b) dışarıya çıkmaya karar verdi, sokaktaydı.
- c) bahçesindeydi, çimenlikteydi, evin dışında vb.

Not: Bazen "Çocuk dışarıda futbol oynuyordu." veya "Çocuk bahçede topa vuruyordu." gibi ifadelerde AK2 ile birleştirilir.

Bu ifadeler AK1 ve AK2 için AC kodlarını alacaktır.

AK2- Çocuk (1) futbol (2) oynuyordu (3).

- a) erkek (erkek ismi) (Ali- Ahmet- Günan)
- b) Futbol topuyla, topla, futbolla* (*eğer mantık olarak uygunsa)
- c) oynuyor, tekmeliyor, şut çekiyor, dikeyor, pratik yapıyor

Not: Çocuğun topu var, Çocuğun futbol topu var, cümleleri dahil edilmedi

“**Oğlan futbol oynuyordu.**” cümlesi için aşağıdaki açıklamalar yapılmışsa;

“**Çocuk** beyzbol **oynuyor**, hayır, **futbol**” ifadesi doğru kabul edilecektir.

“**Çocuk** futbol topuna tekme atıyordu ve top çok yükseğe çıkıyor. Yani çocuk **beyzbol oynuyordu.**”

*Çocuk beyzbol oynuyordu" cümlesine puan verilir, çünkü bu cümle daha düşük bir puanla sonuçlansa bile, ilk ifadenin yeniden ifade edilmesidir.